

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Andra Kammaren. N:o 30.

Onsdagen den 3 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne april.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att professor Christian Lovén på grund af febersjukdom (influenta) är tills vidare förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den $\frac{2}{5}$, 1899.

C. G. Santesson.
Med. dr.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter:

statsutskottets memorial n:o 79;

bankoutskottets memorial n:o 14;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 7; samt

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2.

§ 4.

Till kammarens afgörande förelåg till en början statsutskottets utlåtande n:o 73, med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville inleda förhandlingar om aftal mellan Sverige, Norge och

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.*

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Danmark rörande en samfäld deklaration till öfriga magter, hvarigenom de skandinaviska staterna förklara sig för principiellt och permanent neutrala.

Uti berörda inom Andra Kammaren väckta motion, n:o 108, hade herr *A. Hedin* med flere föreslagit, *dels* att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade snarast inleda förhandlingar angående aftal mellan Sverige, Norge och Danmark om en samfäld deklaration till öfriga magter, hvarigenom de tre skandinaviska staterna förklara sig för principiellt och permanent neutrala, *dels ock* att Riksdagen ville för ändamålet till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag å tiotusen kronor.

Med anledning af motionen och på grund af hvad utskottet i sitt utlåtande anfört, hemställde utskottet, att Riksdagen, under uttalande af att svenska folkets bestämda och upprigtiga önskan är, att Sverige-Norge må allt framgent få lefva i fred, utan inblandning i andra staters angelägenheter eller tvister, samt att Riksdagen förväntar, att Kongl. Maj:ts regering allt fortfarande icke lemnar något tjenligt tillfälle obegagnadt att söka öfvertyga utlandet om att Sverige-Norges sträfvan under en konflikt mellan andra stater uteslutande skall rigtas på att upprätthålla de Förenade Rikenas neutrala ställning, måtte förklara herr Hedins m. fl. förevarande motion icke till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Bland alla de förslag, som under denna riksdag framkommit, har säkerligen icke ett enda väckt så allmän uppmärksamhet som den nu föreliggande neutralitetsmotionen, och det icke blott inom Sverige, utan ock inom hela Skandinavien, ja, till och med utom Skandinavien gränser. Jag anser mig härvidlag egentligen icke tala i egen sak, fast jag är en af motionärerna, ty motionen är till alla delar, från början och till slut, uttänkt af den främste mannen på stockholmsbänken, och det är han, som hela tiden fört pennan. Motionen är således i främsta rummet *hans* heder — och ingen annans.

Jag tager för afgjort, att alla kammarledamöterna tagit del af den nu förevarande motionen, och att särskildt statsutskottets högt ärade ledamöter i väsentlig mån egnat densamma det begrundande, som den så väl förtjenar.

Men en person är det, mina herrar, som tydligen icke har begripit, jag hade så när sagt, ett enda ord af hela motionen, och säkerligen icke heller fullt förstått den för öfrigt i sig sjelf icke alltid vattenklara källa, ur hvilken han öst. Denna person är den högt ärade medborgare, som hållit i pennan vid affattandet af statsutskottets föreliggande utlåtande. Detta mitt omdöme förefaller nog en och annan af kammarledamöterna vara kanske alltför strängt, men jag skall be att med några få ord få gifva skäl för denna min åsigt.

Ett stycke fram i statsutskottets motivering kastar sig författaren — icke statsutskottet således, utan författaren af dess motivering — in på en folkrättslig utredning — såsom den nu är — af neutralitetens begrepp och neutralitetens olika arter. Han börjar då icke med någon definition af begreppet neutralitet i allmänhet — och från hans synpunkt sedt tror jag, att det kanske är så godt — utan han börjar med att indela neutraliteten i dess tvenne arter, enkel och afhandlad neutralitet. Mot denna hufvudindelning har jag för min del ingenting att anmärka i sak; den är tagen från Kleen, men öfverensstämmer för öfrigt med den indelning, som gjorts af en mängd moderna stats- och folkrättslärare, såsom Rydin, Bluntschli, Hautefeuille, Hübner m. fl., hvilka allesammans uppställt samma hufvudindelning, ehuru de visserligen användt andra tekniska termer. Men sedan kommer statsutskottet — eller rättare dess skribent — in på definitionen af den enkla neutraliteten, och då har den olyckan hänt författaren, att han råkat få fatt på definitionen af neutralitet i allmänhet och flyttat ner den till att blifva en definition på enkel neutralitet. (Kleens definition på enkel neutralitet är nu en helt annan, och jag skulle till statsutskottets uppbyggelse kunna meddela äfven den definitionen, om det så önskas). Såsom definitionen på enkel neutralitet i utskottets motivering blifvit affattad, är den sådan, att den till alla delar passar in äfven på den andra arten af neutralitet eller afhandlad neutralitet, och är således ingen logisk definition. Om kammarledamöterna något närmare undersöka förhållandet, så skola de sjelfva finna, att definitionen passar in på *båda* underafdelningarna af neutralitet.

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Sedermera företager sig författaren af utskottets motivering att på sid. 21 och större delen af sid. 22 göra en för öfrigt mycket ofullständig och illa hopkommen framställning af neutrala magters rättigheter och förpligtelser. Jag har å dessa sidor satt citationstecken för hvad som i sjelfva verket är citat, och detta är så godt som allt i hop. Nu händer sig emellertid icke bättre, än att de rättigheter och förpligtelser, som enligt författaren skulle vara utmärkande för den enkla neutraliteten, i sjelfva verket utgöra rättigheter och förpligtelser, som tillkomma neutralitet i allmänhet och således äfven den afhandlade neutraliteten.

Derefter kommer författaren in på en definition af den afhandlade neutraliteten, naturligtvis tagen från Kleen, samt af dess båda hufvudarter fri och bunden neutralitet, om hvilka senare man, utan att förtala författaren, kan säga, att de äro, både formaliter och realiter, komplett omöjliga.

Slutligen kommer han till en indelning af den bundna neutraliteten i tillfällig och ständig (permanent, perpetuel).

Ja, dermed synes det författaren, att han har allt väl bestäldt; han har apotekshyllan färdig med de olika facken. Han tager derefter vår neutralitetsmotion och kastar den på måfå in i ett af facken, då den kommer att falla på aldeles rasande plats, i ty att den placeras i det fack, som bär etiketten ständig (permanent, perpetuel) och, i detta sammanhang, äfven garanterad neutralitet. Härmed har utskottet eller författaren naturligtvis begått ett det kolossalaste miss-

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

tag, som gerna är möjligt att begå, och herrarna kunna då väl förstå, hurusom i följd af detta misstag tre fjerdedelar eller låt oss säga sju åttondedelar af allt det, som står i motiveringen anfördt *emot* vår motion, är endast såsom hugg i luften, hvilka icke det allra ringaste röra motionen. Åtminstone skall hvar och en, som rätt kan läsa innantill, inse detta, ty vi — herr Hedin och vi medmotionärer — hafva uttryckligen förklarat, att den i motionen afsedda neutraliteten, för det första, icke är hvad man behagat kalla en afhandlad neutralitet, och, för det andra, allra minst är *garanterad*. Jag tillåter mig påminna herrarna derom, att *motionens* författare inlåter sig på en ganska genomgående kritik af den garanterade neutraliteten för att uppvisa dess olämplighet för oss.

Den ärade författaren af utskottets motivering kommer sedan å sid. 24 in på en mängd citat för att utmåla — för öfrigt mycket öfverdrifvet — alla de ohyggligheter och fador, hvilka förmenas vara en oundviklig följd af den s. k. garanterade neutraliteten. Herrarne inse naturligtvis, att äfven denna skildring är ett hugg i luften och icke träffar motionärerna, då vår motion icke afser hvad herrar folk-rättslärare kalla garanterad och afhandlad neutralitet, utan någonting helt annat, och att vi således med de å sid. 24 framställda ohyggligheterna platt ingenting hafva att skaffa.

Då således, för så vidt jag kan förstå, hela bevisningen och kritiken, både i de stycken af utskottsmotiveringen, jag nu berört, och för resten i så godt som alla de öfriga delarna deraf, icke på det ringaste vis råkar vår neutralitetsmotion, så skulle man, enligt logiskt sätt att se saken, komma till den åsigten, att med en kläm, som stöder sig på en dylik motivering, skulle det också vara si och så beskaffadt. Nej! mina herrar, den neutralitet, som vi föreslagit, är icke "garanterad" och icke heller, så vidt jag kan se, "afhandlad", utan den är, för att begagna den tekniska termen, en "enkel" neutralitet, och icke någonting annat. Men den är, må så vara, en enkel neutralitet af ett särskildt slag, det är en enkel neutralitet, som icke proklamas först vid något särskildt krigstillfälle, utan som vi tänka oss proklamerad *på förhand*, såsom gällande för kommande tider, således permanent eller hvad man med en kansliformel kallar "evig", liksom man talar om "evigt varande" traktater.

Men, kunna herrarna nu fråga, skall denna permanenta eller eviga neutralitet kunna tänkas fortvara under *alla* möjliga förhållanden? Jag kan icke finna annat, än att den kan tänkas räcka just nätt upp så länge de förutsättningar och de rättsförhållanden ega bestånd, under hvilka den ifrågavarande neutraliteten blifvit för magterna kungjord.

Man har också framställt den anmärkningen, att den permanenta neutraliteten skulle i väsentlig mån beröfva oss vår handlingsfrihet. Ja, i viss mån kan man ju säga så. Derigenom att vi proklamera permanent neutralitet, förklara vi ju i sjelfva verket, att vi icke skola med andra magter ingå några slags afhandlingar och fördrag, som på något sätt kunna stå i strid med eller anses ledera vår neutralitet. En sådan inskränkning är helt naturlig och synes mig följa af sig

sjelft. Jag får då fråga eder, mina herrar: Skulle en sådan inskränkning i vårt lands handlingsfrihet vara någonting så utomordentligt farligt? Det synes mig tvärtom vara en betydlig fördel, att vi, sedan vår permanenta neutralitet blifvit proklamerad, icke löpa någon fara att utan vårt förvällande eller ens utan vår vetskap blifva genom afslutna fördrag inlockade i äfventyr, som vi sjelfva icke på det ringaste vilja veta af. De fördelar, som den i vår motion föreslagna neutraliteten medför, äro enligt min åsigt mycket betydliga, och jag behöfver angående dessa fördelar blott hänvisa till motionen, hvars författare så tydligt, som gerna är möjligt, påpekat och understrukit desamma, fördelar, som författaren af utskottets utlåtande naturligtvis icke i ringaste mån tagit under ompröfning, och hvilkas innebörd han måhända icke heller förstått. Det är ju alldeles tydligt, att till dessa fördelar höra — utom den redan nämnda, att vi icke riskera att i god tro och på grund af ingångna fördrag kastas in i vidlyftigheter — äfven den fördelen, att en sådan neutralitetsförklaring, afgifven icke ensamt af det svenska folket och den svenska regeringen, utan, enligt vårt förslag, af samtliga de tre skandinaviska rikena och deras regeringar, har en helt annan valör än den neutralitetsförklaring, som under vanliga obligata uttryck förekommer i ett trontal, i kommunikéer från utrikesministern till andra länders regeringar eller i meddelanden till lät vara aldrig så officiella tidningar.

Vidare synes det mig också vara gifvet, att vi genom den permanenta neutraliteten få en, visserligen icke ofelbar, men dock ganska värdefull garanti med afseende på utrikesärendenas skötsel, en garanti, som i alla händelser får anses vara större än den mycket svaga konstitutionella garanti, som vi för närvarande hafva oss tillförsäkrad uti vår regeringsform.

Till sist skall jag be att få påminna om *en* omständighet — efter mig skola sannolikt flere påvisa andra luckor i utskottets framställning, än dem jag vidrört — som är sjelfva hufvudpunkten i vår neutralitetsmotion och, om man så vill, dess egentliga nerv, en omständighet, hvilken författaren af statsutskottets motivering och måhända utskottet sjelft mer eller mindre förbisett. Den vigtiga innebörden af vår neutralitetsmotion är den, att densamma betecknar ett återupptagande af den i förra hälften af vårt århundrade, särskildt 1834 och 1853, utaf begge de skandinaviska regeringarna följda neutralitetspolitiken. Den neutralitet, som vi vilja hafva, den har — jag säger det ännu en gång och skulle vilja understryka det många gånger — en *skandinavisk* innebörd och vill, derigenom att den postulerar en *sammanslutning* af de tre skandinaviska rikena i neutralitetsssyfte, förskaffa oss en vida större säkerhet än en neutralitet, hvilken endast å Sveriges-Norges vägnar blifvit för ett visst krigstillfälle förkunnad.

Jag skulle också kunna tillägga, att den afsedda verkan af denna motion sträcker sig ännu längre: den vill i sjelfva verket vara en länk — och en vigtig länk — i de stora, praktiska neutralitetssträfvan, som i våra dagar med ökad styrka genomgå hela Europa och som fått sitt officiella uttryck i de stora internationella konferenserna.

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid; jag vill till sist — med allt erkännande af de vackra fraserna i utskottets kläm — yrka afslag å utskottets utlåtande och bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Hammarström*.

Herr Eriksson i Bäck: Jag skall icke tillåta mig att ingå i något yttrande angående utskottets motivering, utan jag skall endast be att få uttala min förvåning öfver att, då utskottet börjat sin kläm med så vackra ordalag, som det gjort, utskottet kunnat i slutet af densamma hemställa, att motionen icke måtte föranleda till någon åtgärd. Utskottets kläm lyder ju i sin början sålunda: "att Riksdagen, under uttalande af att svenska folkets bestämda och upprigtiga önskan är, att Sverige-Norge må allt framgent få lefva i fred, utan inblandning i andra staters angelägenheter eller tvister", o. s. v. Jag ber att särskildt få understryka dessa ord, att detta verkliga är svenska folkets bestämda och upprigtiga önskan. Då emellertid så är, är det också förvånande, att utskottet icke velat tillstyrka motionen, och att Riksdagen således skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära, att Kongl. Maj:t skulle inleda underhandlingar med Norge och Danmark om en samfäld deklaration till främmande magter i angifvet syfte. Jag är så öfvertygad om att svenska folkets högsta önskan är att få lefva i fred med öfriga magter, att jag tror mig kunna påstå, att, om Andra Kammaren varit vald efter en något utsträckt röstgrund, då vi voterade i gevärs- och fartygsanskaffningsfrågorna, vateringen nog skulle hafva utfallit på annat sätt, än som skedde.

Då så är och då det icke kan vara obekant för utskottets ledamöter hvad som föregick dessa vateringar, hvilka agitationer och bearbetningar, som bedrefvos för att få igenom dessa oerhördt höga anslag, så är det förvånande, att uti utskottsutlåtandets kläm kunnat uttalas en sådan förhoppning, som der förekommer, uemligen att Kongl. Maj:ts regering allt fortfarande icke skall lemna något tjenligt tillfälle obegagnadt att söka öfvertyga utlandet om att Sverige-Norges sträfvan under en konflikt mellan andra stater uteslutande skall rigtas på att upprätthålla de Förenade Rikenas neutrala ställning.

Ja, mina herrar, hvad betyda dessa ord, då så många låtit dupera sig af sådana bearbetningar, som jag nyss antydde föregått vateringarna om de stora anslagen till flottan och gevärsanskaffningen? Då betyder en sådan uttalad förhoppning enligt min tanke ingenting.

Det är dessa ord, jag velat uttala såsom min åsigt, och jag anhåller, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Elowson: Herr grefve och talman! Vid genomläsandet af motiveringen till statsutskottets nu föreliggande betänkande får man en alldeles tydlig förnimmelse om styrkan hos nedärfda föreställningar. Menniskorna hafva så vant sig vid föreställningarna om krig, att de knappt förstå talet om fred. Kriget är det ärorika, det ärofulla; krigets glans bländar. Något annorlunda ter sig saken för

dem, som anse kriget såsom mensklighetens gissel och betrakta det såsom framkommet ur menskliga passioner och lidelser.

Utskottets motivering är något främmande för motionens hufvudsyfte. Motionären söker att råda bot för krigets ohyggligheter och att i stället vinna erkännande åt freden; motionären söker att bereda, såsom han säger, en fredens oas i krigets öken. Han vill predika fredens evangelium, och motionärens framställning går derpå ut att söka vinna ett positivt innehåll i det himmelska budet: frid på jorden, ett innehåll, som skulle vara tillämpligt äfven på staternas internationella förhållanden. Men för detta stora syfte har det visat sig, att utskottets motivering är främmande.

Denna motivering är emellertid icke endast främmande för motionens hufvudsyfte, utan det visar sig också, att de särskilda afdelningarna uti utskottets motivering äro främmande för hvarandra.

Uti första stycket har utskottet inlåtit sig på att prisa fredens välsignelser och framhållit önskvärdheten af att de nordiska folken allt framgent måtte iakttaga en sträng och opartisk neutralitet, men detta "allt framgent", denna beständighet räcker icke längre än till nästa stycke, der det framhålles, hurusom en deklaration af en permanent neutralitet skulle kunna vara till skada för fäderneslandet.

Om man nu utgår derifrån, att orden skola vara något annat än akustiska vibrationer, så måste man söka en inre och andlig betydelse hos dessa, och denna betydelse är det icke svårt att här finna.

En neutralitet skulle vara till skada för landet. Ja, hvarför? Jo, naturligen därför, att den skulle betaga landet all möjlighet att ingå krigiska allianser, att inlåta sig på anfallskrig eller taga krigiska initiativ. Är då detta till någon skada? Ett folk, som uppriktigt älskar att lefva i fred, måste ju betrakta det såsom en verklig fördel att icke inledas i krigiska frestelser. I motionen finnes naturligen icke någon tanke på att fritaga land och folk från de förpligtelser, som ett försvarskrig ålägger; tvärtom, motionären vill, att, om man blir anfallen, man skall med all kraft försvara sitt land, men detta är något helt annat än att börja ett anfallskrig.

Längre ned på samma stycke talar utskottet uti motiveringen derom, att den enkla neutraliteten är föga fastställd till sitt begrepp, och söker deruti ett afslagsskäl. Återigen ett mycket stort missförstånd; motionen går ju derpå ut att befrämja neutraliteten och gifva neutralitetsbegreppet ett innehåll. Motionären hänvisar till hurusom den internationella sjörättens grundsatser vunnit utveckling genom skandinaviskt initiativ, och han arbetar för att få neutralitetsprincipen utvecklad och godkänd, och således är det en utveckling af neutraliteten, som åsyftas.

Motionären anför äfven exempel på huru man förut fattat neutraliteten. Derom talas på tvenne ställen i motionen; det framhålles nemligen, hurusom Karl Johan år 1834 redogjorde för neutraliteten såsom ett moment i hans regeringssystem, och det anföres derom på sid. 36 i den franska texten: vi tveka icke att uttala, huru vi förstå neutraliteten och huru, såsom vi smickra oss, den skall förstås. Den

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

består enligt vår mening i att — — — och derefter uppräknas fem punkter, som skulle utgöra innehållet af densamma.

På ett annat ställe i motionen, på sid. 20, angifves dessutom, hurusom konung Oscar I i förening med Danmarks konung proklamerade neutralitet, och han anförde äfven fem särskilda punkter för dess innehåll.

Det är en sanning, att begreppet neutralitet i folkrätten är föga utveckladt, men meningen är att vidtaga sådana åtgärder, att det må blifva utveckladt. Om det nu göres en hemställan till regeringen och denna hemställan bifalles och regeringen företager sig att formulera, huru regeringen vill hafva neutraliteten, då är det klart, att detta begrepp blir till sitt innehåll fullt bestämdt.

Utskottet har jemväl inlåtit sig på en utredning af neutralitetsbegreppet, men på ett högst olyckligt sätt trasslat in sig. Detta har blifvit framhållet och anmärkt af en föregående talare, hvarför jag vill förbigå detsamma, men jag vill i stället fästa mig vid något, som förekommer på sid. 24, der utskottet säger: den permanenta neutraliteten kan till och med anses vara i sig sjelf orimlig, ty det kan gifvas fall, då en stat af andra stater kan tillfogas en orätt, för hvilken upprättelse på fredlig väg icke står att vinna, och i detta fall måste, såsom utskottet säger, krigets medel användas. Här finna vi en fullkomligt hednisk uppfattning af kriget; kriget såsom ett legitimt medel att vinna upprättelse för någon oförrätt, då man icke på fredlig väg kan vinna den. En oförrätt brukar ju i allmänhet angifvas såsom krigsorsak, och en krigsorsak har funnits i alla krig, från det trojanska till det fransk-tyska kriget 1870 och äfven sedermera.

Ser man efter, huru det enligt historiens vittnesbörd kan gå till i verkligheten, då en förment oförrätt föranledt en krigsförklaring, så finner man, att det exempelvis kan inträffa, att en diplomatisk depesch blifvit publicerad i en sådan form, att den ena parten känner sig sårad; då söker han upprättelse, men får den icke, hvarför han griper till kriget. Det kan dock inträffa, såsom man många gånger erfarit, att han blir besegrad, d. v. s. att den part, som känner sig sårad af ett telegram, får lida den ena förödmjukelsen efter den andra, den ena skymfen efter den andra i ett krig, i hvilket han till slut ligger lemlästad på slagfältet. Det finnes emellertid, mina herrar, något högre i fråga om en oförrätt, och det är det kristliga budet att förlåta.

I slutet af sitt betänkande talar utskottet om den konstitutionella befogenheten och sätter i tvifvelsmål, huruvida den skulle här förefinnas. Jag kan icke underlåta att uttala min tillfredsställelse deröfver, att utskottet kommit till insigt om att det finnes något som kallas konstitutionel befogenhet, men huru det kan blifva tal om någon tvekan i detta fall, är alldeles omöjligt att fatta.

Motionären föreslår en hemställan till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t ville vidtaga en viss åtgärd, och om Riksdagen bifaller detta och Kongl. Maj:t finner sig böra vidtaga den begärda åtgärden, så lärer väl ingen vara i tvifvelsmål om att Kongl. Maj:t går grund-

lagsenligt till väga. Skulle Kongl. Maj:t för att nå detta mål finna, att någon paragraf af Sveriges grundlagar behöfver ändras, så kommer nog Kongl. Maj:t att göra framställning derom. Något missbruk af den konstitutionella befogenheten lärer väl således icke förekomma.

På grund af hvad jag nu anfört anser jag mig böra yrka bifall till motionen, och jag vill framhålla såsom ett hufvudmotiv, hvarför jag gör detta, att i herr Hedins motion finnes ett uppslag till ett fruktbärande fredsarbete. Detta är, såsom sagdt, en hufvudsak, hvarför jag yrkar bifall till motionen såväl i dess första som andra punkt.

Med herr Elowson förenade sig herrar *Olsson* i Stockholm, *Byström*, *Kardell*, *Aulin*, *Broström*, *Göthberg*, *Olsson* i Åsak, *Eriksson* i Elgered, *Nyduhl* och *Nordin* i Hammerdal.

Vidare anförde

Herr Hedin i Stockholm: Herr talmannen torde finna förklarligt, om jag anser mig skyldig saken, skyldig mina ärade kamrater, som gjort mig den äran att med mig under teckna motionen, skyldig mig sjelf, ja, jag kan väl säga, statsutskottet, som haft motionen till behandling, och kammaren att visa, att, om också denna motion kan tala under en röstöfvermägt, den icke kan falla för sådana skäl, som här blifvit anförda, utan, om skäl finnas, för andra skäl, som icke stå att läsa i utskottets betänkande, och hvilka jag följaktligen icke kan bemöta. Herr talmannen och kammaren känna de ytterst ogynsamma omständigheter, under hvilka jag går att försöka ett försvar för vår framställning; jag är pliktig att bedja kammaren om välvilligt öfverseende, derför att detta försvar, såsom jag väl vet, icke i någon mån kan komma i jemnhöjd med den sak, det gäller. Det skulle dock under andra förhållanden hafva kunnat blifva saken mera värdigt.

Till en början skall jag anhålla att få framställa en allmän anmärkning med anledning af den lilla afhandling i *förment* folkrätt, som börjar på sid. 21 med orden: "neutraliteten är enligt folkrätten antingen enkel eller afhandlad". Hvar skola vi studera "folkrätten", den enda folkrätt, som vi hafva något att göra med, den positiva folkrätten, icke folkrättsfilosofien? Vi skola studera den dels i de mellan staterna under hvarjehanda namn ingångna aftalen, dels i den sedvanerätt, som under tidernas lopp utbildats till mer eller mindre omtvistade, mer eller mindre respekterade regler för det internationella samlifvet. Hvad åter folkrättsprofessorernas skrifter derutöver innehålla af vare sig bak- eller framåtsträfvande idéer, det är icke någon folkrätt, ehuru visserligen dessa herrar hafva för vana att taga sig en ton och en min, som om alla deras meningar, i synnerhet om de framställas med samma myndighet som svaret på en katekesfråga, skulle till sin giltighet vara enahanda med skrifven lag.

Hugo Grotius skref i sitt så namnkunniga verk för 275 år sedan, att dödande af kvinnor och barn innefattas i krigets rätt, och vid midten af detta århundrade har en annan folkrättslärare och

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

diplomat, Wheaton, skrifvit, att den krigförande har rätt att betrakta den fiendtliga statens alla medlemmar såsom fiender. Han kan "lagligen" betrakta och behandla dem så, skrifver Wheaton; detta innebär visserligen icke med lika uttryckliga ord, men till syftet alldeles samma lära som Hugo Grotius', eller att rätten att mörda äfven kvinnor och barn inbegripes i krigets rätt.

Dock hade långt före Wheatons tid, kort efter midten af förra århundradet, den läran uppstälts, som lyckligtvis blifvit omfattad af folk och regeringar, att kriget är icke ett förhållande mellan personer och personer, utan ett förhållande mellan stat och stat; att sålunda de enskilda medborgarne icke äro fiender annat än tillfälligtvis, icke såsom personer, icke ens såsom medborgare, utan endast såsom soldater. Det var icke en folkrättslärare, som formulerade denna sats, det var Jean Jacques Rousseau, men många bland nutidens folkrättslärare veta icke detta, utan tillskrifva denna läras formulering en annan, nemligen ledamoten af statsrådet under det första kejsardömet Portalis, hvilken i ett tal år 1807 använde med ett par små jemkningar Rousseaus ord, men glömde att citera sin källa. Låt oss med all varsamhet betrakta och behandla folkrättslärnarnes teorier.

Hvad här förekommer om folkrättens indelning i enkel och afhandlad och naturlig — jag förstår icke, hvarför ej författaren äfven särskildt beskrifvit en *onaturlig* folkrätt — allt, hvad derom förekommer, hör ingenstädes hemma, det har ingen motsvarighet i realiteten, vi kunna lemna det å sido, det är löst pjoller, knappt värdt, att man derpå kastar en blick.

Hvar skall jag nu för öfrigt börja och hvar skall jag sluta? Sammanhanget i denna skrift är icke så strängt, att det just allvarligen inbjuder mig till att följa sidotalet. Kanhända skulle det lämpa sig att börja med det ställe på sid. 24, der de missförstånd torde kulminera, som i sjelfva verket upptaga motiveringens hela utrymme. Det heter der: "Den permanenta neutraliteten kan till och med anses vara i sig sjelf orimlig, ty dels gifves det icke någon stat, som är utesluten från möjligheten att af andra stater tillfogas en orätt, för hvilken upprättelse på fredlig väg icke står att vinna, samt följaktligen finnes aldrig någon säkerhet derför, att icke krigets medel måste användas, dels kan ingen skåda in i framtiden och förutse de otaliga och oberäkneliga händelser, hvilka kunna framkalla alldeles nya statsgestaltningar."

Den permanenta neutraliteten, säger författaren till statsutskottets motivering, är en orimlighet. Det är, herr talman, ett strängt tal af den förmodligen mycket unge man, som haft det oförtjenta förtroendet att skrifva denna afhandling, ett hårdt tal af honom mot de generationer af tappre män, som under tre århundraden förberedt och grundat det schweiziska förbundets permanenta neutralitet, ett hårdt tal mot de europeiska statsmän, som för sjuttio år sedan gjorde Belgien till en sjelfständig, neutral stat och dermed förvandlade ett af Europas förnämsta slagfält, de sydnederländska slätterna, till en fredsoas. Men då både Belgien och Schweiz kunna bära detta omdöme, utan att jag med min svaga kraft behöfver komma dessa

fattiga neutrala stater till hjälp, så öfvergår jag till något ändå värre i det yttrande, jag läste upp.

Det visar sig der, att författaren till denna motivering icke ens vet, hvad med neutralitet förstås. "Neutralitet", denna term, ordet och begreppet neutralitet — af det latinska neuter, som betyder ingendera — har icke någon betydelse, icke någon tillämplighet annat än på förhållandet till krigförande magter, i hvilkas tvister jag, den neutralt, afhåller mig från att taga del. Detta är neutralitetens betydelse. Och aldrig i världen förr än på sid. 24 i detta utskottsutlåtande har någon människa fallit på den tanken, att neutralitet derjemte skulle betyda, att jag afhåller mig från att försvara mig. Det är deremot författarens mening, att neutralitet betyder äfven underlåtenhet att söka afvärja de hugg, som riktas mot mig, att följaktligen "permanent" neutralitet betyder, att jag alltid med jemmod tager mot så mycket stryk, som någon vill gifva mig. Med en sådan uttydning af ordet neutralitet undrar jag verkligen icke på att man kallar den permanenta neutraliteten för orimlig. — Här finnes någonting, som är orimligt, det är, att författandet af ett utskottsutlåtande har kunnat läggas i sådana händer. Jag hade verkligen icke trott, att jag någonsin skulle få läsa i de svenska riksdagshandlingarna en framställning sådan som denna. Att neutralitet är försvarslöshet, afsigtlig försvarslöshet, och att permanent neutralitet bjuder att, om så skall vara, låta slå mig till döds, utan att jag rör ett finger, jag trodde icke, att i en tid, på grund af hvilkens art människorna ju icke kunna undgå att inhemta vissa allmänna begrepp, utan att de åt dem egna något särskildt studium, någon skulle kunna undgå att veta, att det är så långt ifrån att neutralitet är detsamma som försvarslöshet, att tvärtom neutralitetens rättsvilkor just är, att jag med vapenmagt skall upprätthålla den mot en krigförande part, som sig till förmån och den andra krigförande parten till förfång skulle vilja kränka den, och att derförutan jag icke har något fog att taga neutralitetens fördelar för mig i anspråk. I sanning, inför sådant tal, som här förekommer, kan man vara frestad att göra sig den frågan, om det till någonting tjenar att företaga sig eller fullfölja en diskussion.

Vi skulle kanske också något pröfva den unge författarens historiska insigter. På samma sida strax ofvanför läses, att "erfarenheten" skall hafva ådagalagt, att "ingen ständigt neutral stat, icke ens den, som fått sin neutralitet garanterad, gått fri från anfall eller tillbud dertill". Nej, herr talman, detta är icke någon erfarenhet. Detta är icke historia; detta är historier, eller om man håller på — hvilket jag icke vill motsätta mig — om man vill bibehålla singularis-formen, så är det en rövvarhistoria. Sedan neutralitetsakten af den 20 november 1815, således i åttiofem år, har Schweiz lefvat i orubbad neutralitet. Kriget har rasat vid dess gränser 1848—1849, 1859, 1866 och 1870, men Schweiz' neutralitet har icke varit störd. Belgien daterar sin neutralitet från samma stund, som Belgien blef sjelfständig stat. När Belgien år 1830 reste sig för att bryta sig ut ur den 1815 landet påtvungna unionen med Holland, godkändes dess

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.*
(Forts.)

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

sjelfständighet af de stormagter, hvilka femton år förut vid Napoleons fall ansett sig kunna disponera öfver Syd-Nederländerna såsom öfver herrelöst gods. Dessa magter proklamerade Belgiens eviga neutralitet. Då den holländske konungen icke ville foga sig i detta stormagternas beslut, utan angrep Belgien — det s. k. "tio-dagars fält-tåget" — kommo två af de garanterande stormagterna, Frankrike och England, Belgien till hjälp. Och sedan dess har icke någon främmande soldat stått på Belgiens mark förr än 1870. Men de främlingarne kommo icke såsom fiender. Det var flyktingar, spillror af de i Belgiens närhet krigförandes härar, som hamnade på Belgiens jord, der afväpnades och internerades i enlighet med neutralitetsrättens föreskrifter: båda parterna uttalade vid krigets slut sin erkänsla till Belgiens regering för den välvilja, med hvilken hon vårdat sig om deras sårade soldater. Då, med kriget invid Belgiens gränser, bestod äfven den belgiska neutraliteten sitt prof. Det visade sig då, att under de gängna sju decennierna denna neutralitet stärkt sig till en oantastlig, häfdvunnen tradition, en moralisk magt, som det icke föll någon in att kränka. Det visade sig, att äfven uti internationella förhållanden det gifves någonting af det, som Bismarck en gång kallade "imponderabilia", något af de osynliga krafter, som icke mätas eller vägas, men på hvilka dock folks och staters öden kunna bero.

Det är icke heller sant, hvad författaren skrifer längre ned på sidan, der han låter oss förstå, att stormagterna skulle uti eget intresse hafva påtvungit Schweiz en evig neutralitet. Schweiz har — såsom det underliga uttrycket här lyder — "försatts" i denna ställning. Det är icke sant. Den schweiziska neutraliteten har anor, som gå trehundra år tillbaka i tiden, under hvilka den småningom mer och mer arbetat sig fram. Den bröts på den stora revolutionens och det första kejsardömet's tid, icke utan Schweiz' egen skuld. Schweiz var icke då det frihetens land, som det nu är. I största delen af förbundet rådde ett aristokratiskt styrelsesätt, och den herskande meningen inom större delen af Schweiz stod helt och hållet på den gamla monarkiens och Bourbonernas sida, samt var i hög grad fiendtlig emot revolutionen. Redan 1792 afbröt Edsförbundet de diplomatiska förbindelserna med Frankrike, och det gifves mer än ett exempel på huru de schweiziska myndigheterna sågo genom fingrarne med en kränkning af Schweiz' neutralitet, när den egde rum till förmån för Frankrikes fiender. Neutraliteten bröts sedan på kejsardömet's tid i den motsatta riktningen; det skedde under inflytelsen af Napoleons öfvervalde. Schweiz var då visserligen icke på långt när en i anda och sanning neutral magt gent emot Frankrikes fiender. När sedan den väldige föll, var det icke stormagterna, som dekreterade och påtvungo Schweiz en neutralitet, som Schweiz icke ville veta af; utan det var i följd af schweizarnes egna ifriga bemödanden redan från begynnelsen af kongressen i Wien, som denna neutralitet blef deklarerad och slutligen faststæld i akten af den 20 november 1815, hvilken är redigerad af en schweizisk medborgare Pictet de Rochemont.

Jag är visserligen nu, då jag hunnit så här långt, temligen härdad emot öfverraskningar, men jag kan ändå icke alldeles värja mig emot

någon förundran, då jag läser, att de Förenade Rikena åtnjuta förmånen af ett synnerligen lyckligt "afskildt" läge. Ett afskildt läge, herr talman! Redan den återblick på Östersjön som krigsteater, hvilken meddelas i motionärernas framställning, borde hafva varit tillräcklig för att hindra ett uttalande, så grundlöst redan hvad länge sedan förflytna tider angår. Och nu i de snabbgående ångskeppens tid är Sverige ännu mindre afskildt, ännu mindre fjerran från ryska, engelska och tyska krigshannar, än det tillföre var. Ett afskildt läge! Ett läge inom den sjökrigsteater, der två eller flere af Europas stora magter skola drabba tillsammans, — det är det afskilda läge, som garanterar oss mot fara vid sammanstötning mellan dem, som dagligen och stundligen hota Europas fred! Det förefaller mig, som om äfven författaren af denna utskottsmotivering icke skulle kunna vara så främmande åtminstone för Europas geografi, som han visat sig vara för Europas internationella historia.

Männe det kan vara likgiltigt för oss att för händelse af den uppenbara vådan af ett sjökrig i vår närhet hafva förstärkt våra försvarsmedel ued en på förhand för hela världen tillkännagifven och kunnig neutralitet, medelst en förklaring, af hvilken alla veta, att ingen har att påräkna vårt bistånd, och att ingen behöfver befara anfall från vår sida? Skulle det vara likgiltigt för oss att på det sättet stärka de krafter, vi hafva till vårt förfogande för upprätthållande af vår neutralitet?

Förklaringen kan komma för sent — konung Carl Johan hyste i detta afseende en mening, som icke öfverensstämmer med författarens af detta utskottsutlåtande — förklaringen kan komma för sent. I det ögonblick, då någon af rivalerna, ihågkommande att vi hafva sagt oss icke vilja afstå från vår krigspolitiska s. k. handlingsfrihet, finner lämpligt att på vår bekostnad förekomma en fiende hellre än att af honom förekommas, att här förvärfva sig en operationsbas, att t. ex. besätta Gotland för att — sedan stanna der, från det ögonblicket är Sveriges sjelfständighet, om icke till formen, till orden, så dock i verkligheten tillintetgjord.

På sid. 25 undervisar mig författaren, att den permanenta neutraliteten icke skulle vara vårt land "värdig". I ett tal, der den yfverborna storsvenska patriotismen ville gifva sig fritt lopp, t. ex. uti fosterländska förbundet i Göteborg, der vore nog en sådan utlåtelse på sin plats, men jag trodde icke, att jag uti ett statsutskottsutlåtande skulle få läsa den domen, att de neutrala staterna Schweiz och Belgien åtnjuta blott en ringare värdighet, hafva en lägre plats bland de europeiska staterna än vi, som behållit rätten att taga del i de stormäktiges krigsspel. Jag känner icke något enda exempel på denna ringare värdighet, som skulle vidhäfta det schweiziska förbundets och den belgiska statens internationella ställning. Jag känner icke något enda vittnesbörd derom, men jag känner vittnesbörd om sjelfva motsatsen utaf ett sådant antagande. Icke talar det om den belgiska monarkiens ringare värdighet inom Europa, att det är på grund af ett initiativ, utgånget från denna lilla och neutrala stat, som den oberoende Kongo-staten har blifvit under andra magters

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandä-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

medverkan upprättad, i afsigt att bilda en asyl för rätten, en stödje-
punkt för civilisationens utbredning på den stora afrikanska slaf-
marknadens af blod och tårar dränkta jord. Skulle det vittna om
en lägre rang bland staterna, att alla magter, stormagterna i spetsen,
med förkärlek valt dessa neutrala staters mark till domicil för de
centrala organ, som erfordrats för de internationella unioner, hvilka
utgöra ett så märkligt drag i vår samtids politiska historia? Uti
schweiziska förbundets hufvudstad hafva fyra af dessa internationella
unionsbyråer sitt säte, uti Belgiens hufvudstad tvenne. Såvidt jag
erinrar mig, finnas utanför Belgien och Schweiz endast tvenne af de
internationella byråerna, i Paris och i Potsdam. Således äro sex utaf
dessa centralorgan för samverkan mellan de europeiska magterna
förlagda till de neutrala staterna, och ett par af dem äro till och
med ställda under respektive belgiska och schweiziska myndigheters
öfverledning.

Bland de stora nationer, som utgöra Schweiz' och Belgiens grannar,
har jag för min del icke sport att den mening är rådande, som här
uttalas af utskottsmotiveringens författare. Och visst är, att dessa
små och neutrala stater ej hafva gifvit de stormäktiga grannarne
någon anledning att påräkna, att de förra skulle böja sig för något
stormagtshot. Uti motionen har erinrats om Wohlgenuth-affären,
der jern- och blodkansleren fick retirera inför de schweiziska förbunds-
myndigheternas fasta hållning. Och från Belgien — några andra
exempel att förbigå — vill jag erinra om en företeelse från år 1875,
då under Bismarcks — med all orätt så kallade — "kulturkamp"
mot katolikerna dessas trosförvandter i Belgien togo parti mot den
tyska regeringen på ett sätt, som jag för min del icke kan undgå
att anse för betänkligt, icke därför att Belgien är en neutral stat
att därför skulle hafva några särskilda förpligtelser, utan betänkligt
med hänsyn till den internationella höflighetens pligt, hvars öfver-
trädande ju kan, ehuru endast enskilde därför äro ansvarige, bringa
regeringarne uti olägenhet. När från Berlin föreställningar kommo
mot sådana utbrott som biskopens i Namur, svarade den belgiska
regeringen genom dåvarande utrikesministern d'Aspremont-Lynden,
att hon icke hade någon utväg att ingripa mot utförfningen af en
yttranderätt, som var vederbörande tillförsäkrad genom Belgiens grund-
lag. Och om den belgiska regeringen sedermera gjorde en ursäkt,
så var det icke inför Bismarck, utan inför landet, inför den liberala
opinionen, och hon tvangs dertill icke af några noter från Berlin,
utan af de liberala med Frère-Orban i spetsen. Han var sannerligen
icke en man, hägad att böja sig för utländskt hot eller utländsk på-
tryckning. Han skulle sannerligen icke, under det att förhållandet
till Napoleon den tredje var som svårast, han skulle sannerligen icke,
om han på Brussels gator fått på afstånd se den franske ministern,
han skulle icke då hafva — vikit in på någon tvärgata för att slippa
ett obehagligt sammanträffande. Han hade tillräckligt visat, hvad
andas barn han var, när han år 1868 oförskräckt och beslutsamt
omintetgjorde Napoleons plan att genom det franska östbanekom-
paniets inköp af ett par belgiska jernvägssträckor lägga händerna på

de belgiska järnvägarne och dermed beröfva landet och få i sina egna händer ett af den neutrala statens försvarsmedel.

Skulle det väl vara en liten stat mera värdigt — så frågar en schweizisk historiker, som i motionen är flera gånger citerad — att deltaga i de mäktiges krigsspel, i hvilka den dock endast kan spela rollen af handtlångare samt ådraga sig den ena partens hat och den andras icke mindre farliga beskydd?

Jag har genomgått några särskildt i ögonen fallande detaljpunkter af utskottets motivering, der missförstånden, origtigheterna äro sådana, att det förvånar mig, att utskottets ledamöter kunnat anse detta för likgiltigt. Härefter återstår nu sjelfva hufvudtankegången — i fall jag skall begå det missbruket af ord att tala om en tankegång uti denna framställning. Hvad jag derom har att säga, har jag utaf anledningar, som det icke torde vara nödigt att vidlyftigt anföra, ansett mig böra skrittligen affatta och diktera till protokollet, för att nemligen icke någon tvist må kunna uppstå om hvad jag i den delen har sagt.

Allt hvad utskottets utlåtande innehåller om skilnaden mellan principiel och tillfällig neutralitet — det är grundfalskt.

1:o Den principiella neutraliteten är, likasom den tillfälliga, utöfningen af en hvarje suverän stat tillkommande rätt.

2:o Andra staters erkännande är lika litet eller lika mycket erforderligt, när en stat vid timadt eller hotande krigsutbrott förklarar sig vilja iakttaga neutralitet under det började eller stundande kriget, som när den kungör sin neutralitet såsom för framtiden antagen grundsats.

3:o Den principiella neutraliteten och den tillfälliga neutraliteten ålägga oss samma skyldigheter, nemligen fullständig opartiskhet mellan de krigförande och neutralitetens upprätthållande med vapenmakt mot den af de krigförande, som skulle vilja till sin fördel och motpartens förfång af den neutrale tilltvinga sig någon förmån, något direkt eller indirekt bistånd, bemäktiga sig en stödjepunkt på den neutrala områden för sina operationer o. s. v.

4:o Den principiella neutraliteten innebär lika litet som den tillfälliga något intrång i den neutrala statens suveränitet, sjelfständighet och frihet. Hvad är då skilnaden? Med andra ord, hvad är den principiella neutralitetens ändamål. hvarför önska vi den, hvarför ha vi väckt detta förslag? Ändamålet är att betrygga oss mot de på vissa håll rådande farhågor för, mot de på andra håll rådande anspråk på vårt bundsförvandtskap i ett kommande. kanske snart förestående krig mellan europeiska stormagter, att ju förr dess hellre med en inför hela världen uttalad allmän folkmenings hela kraft rycka marken undan planer, som räkna med de skandinaviska staterna såsom faktorer i ett krigsspel, efter hvars slut vi skulle hafva intet annat att påräkna, vid uppgörelsen mellan hufvudmagterna. än att få släppa till skadeståndet, betala priset för deras försoning. Den på förhand såsom grundsats proklamerade neutraliteten skall under treden afvärja påtryckningar och lockelser till allians; och när ett stormagtskrig står för dörren, skall ingen känna sig frestad, emedan vederligen icke hotad, att genom ett plötsligt öfverfall lamslä, oskadliggöra oss, eller bemäktiga sig en "pant." Således, den skall förebygga utländsk inblandning.

Och härtill är utskottsbetänkandets författare i stånd att svara: Nej, om vi behålla vår handlingsfrihet, om vi (såsom här i motiveringen sker) säga till främmande magter: "Veten det och glömmen det ej, I stormäktige, som hällen krig och fred i eder hand, veten det och glömmen det ej, att vi ej afsagt oss vår krigspolitiska valfrihet, att vi allt för väl kunna komma att taga del i eder blodiga lek, när nästa krig utbryter, ja — så länge Sveriges rike består — när helst krigslågan tändes; att vi först vid krigsutbrott komma att taga parti eller, om det förut är taget, först då gifva det till känna; att således den fredskärlek och neutralitetspolitik, vi uti denna utskottskläms ord bekänna, ej är att förlita sig uppå" —, då skola vi afböja utländsk inblandning, medan vi

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

äter, genom att följa Schweiz' och Belgiens föredöme, nedkalla den öfver vårt land!

Detta står att läsa i motiveringen. Inför sådant tal måste jag fråga mig, om en fortsatt diskussion kan till något tjena. Jag fortsätter den dock, emedan jag antager, att denna kammares utskottsledamöter lagt uteslutande vikt vid klämman och, med undantag af reservanten, fäst ingen vikt vid motiveringen.

Jag kan ej föreställa mig, att Andra Kammaren öfvergifvit den ståndpunkt, denna kammare, i likhet med den Första, enbälligt intog år 1894, när vi voterade den nuvarande lydelsen af 74 § regeringsformen. Denna paragraf, som inskränker rekvissionsrättens användning till de fall, då mobilisering eger rum, "vare sig för upprätt-hållande af rikets neutralitet, derest den vid krig mellan främmande magter af någon bland de krigförande skulle hotas eller kränkas, eller för afvärjande af ett befaradt eller börjadtt angrepp", har gjort den principiella neutraliteten till ett grundlagsbud. Hvarför skulle vi ej låta världen veta, att så är? Denna till grundlagsbestämmelse upphöjda politiska princip omintetgöres ej af 13 § regeringsformen: "Vill Konungen börja krig — —". I det neutrala Schweiz' författning läsa vi: "Förbundet allena tillkommer det att förklara krig", och i det neutrala Belgiens författning: "Konungen för befälet öfver stridsmagten till lands och sjös, förklarar krig, sluter freds-, förbunds- och handelstraktater."

Vi känna ur den nyaste historien en politisk uppfinning, som består deruti, att en stormagt, för att af en svag granne tilltvinga sig uppfyllelsen af sina fordringar, sänder en armé att taga en del af grannens land i "pant", med anspråk, att grannen icke får betrakta panttagandet såsom ett angrepp, och att, om han motsätter sig denna vänskapsfulla åtgärd, han skall hållas för fridsstöraren, som börjat kriget och bär ansvaret. I ett sådant fall kommer krigsförklaringsrätten enligt Sveriges grundlag, såsom enligt Belgiens grundlag och den schweiziska förbundsorfattningen, till användning, likaväl som vid en neutralitetskränkning och vid ett angrepp, som ej söker förkläda sig under panttagandets skrymteri — rätten att gripa till vapen. Men detta rubbar ej den neutralitetsprincip, som vårt land erkänt i en utom våra gränser okänd grundlagsbestämmelse, Schweiz och Belgien uti internationella akter.

Derest kammaren ej ogillar hvad den för fem år sedan beslöt, så fullständig är den i dag detta beslut, som kammaren då ej ansåg oförenligt med svenska folkets och statens värdighet. —

Hvarhän ha folken kommit under ledning och herravälde af den grundsats, som lyder: om du vill fred, så förbered krig. Det är en falsk grundsats, som bör vika för den motsatta: om du vill fred, så förbered fred.

Samtidigt, men oberoende af hvarandra, har den franske deputeraden Jules Roche och den ryske statistikern Bloch — det säges, att den sistnämndes undersökningar utöfvat ett väsentligt inflytande på den ryske kejsarens beslut att inbjuda till den förestående fredskonferensen — kommit till enahanda resultat vid beräkning af kostnaderna för nästa krig, som Frankrike skall föra. Den ene har räknat de dagliga kostnaderna till 25, den andre till 26 millioner

francs. Under antagande att kriget skulle räcka 100 dagar blifver denna första utgiftspost $2\frac{1}{2}$ milliarder. Dertill kommer, enligt Jules Roches beräkning, en andra utgift (för transporter, lifsmedelsförråd, hästar, fordon, utrustning af fästningar m. m.) på 2 milliarder under den första månaden. I det hela har man beräknat, att franska regeringen måste vara beredd på att disponera 6 till 7 tusen millioner francs. Ega vi dessa medel, skrifver med anledning häraf en fransk tidning, som aldrig gjort sig skyldig till några sensationella meddelanden, ega vi dessa medel, då kunna vi säga, att vi gjort hvad, menskligt att se, möjligt är för att förvissa oss om seger; men ega vi ej dessa medel, då skall en mot bristen svarande del af vår levande och döda försvarskraft blifva oanvänd. Huru skola vi få dem? Man litar allmänt på franska banken, men denna bank, invänder tidningen, kan icke anskaffa mer än en mindre del af denna ofantliga summa. Vi måste vara beredda på att vädja till kapitalet; men kapitalet är icke sentimentalt. Kapitalisterna skola öfverväga, huruvida de böra anförtro sina penningar åt en stat, hvars skuldmassa i detta ögonblick uppgår till mellan 35 och 36 milliarder francs. I den af Jules Roches undersökning föranledda artikeln uti *Le Temps*, som jag talat om, känner man likasom huru raderna framför en skälftva af patriotisk ängslan och oro.

När resultatet af den grundsatsens tillämpning: vill du fred, så förbered krig, te sig på detta sätt, hvilken slutsats skola då de små folken deraf draga? Ingalunda den, att vi skola öfvergifva oss sjelfva. De små folken ha också en mission, en uppgift icke ringare än de stora nationerna; vi få icke svika våra pligter mot oss sjelfva och mot menskligheten. Vi skola icke draga den slutsatsen, att vi skola hålla för hopplöst att försvara den sjelfständighet, som våra fäder åt oss bevarat, derför att de icke misströstat i faran. Men väl den slutsatsen, att en militärisk *öfveransträngning*, som dock ensam aldrig kan blifva annat än vanmäktig i förhållande till de stora militärmagternas kraftutveckling, vore dåraktig; och den slutsatsen, att vi skola förstärka våra yttre försvarsmedel dels genom en neutralitetspolitik, som tryggar oss mot inblandning i de stores och mäktiges tvister, dels genom en inre reformpolitik, som har till mål allas lika rätt, och som derigenom skall sammanföra allas känslor och tankar, allas viljor och intressen i ett stort nationelt tänkesätts mäktiga ström. Då skall försvaret icke blifva en särskild — så att säga en fackmännens — angelägenhet, lik hvilket annat allmänt ärende som helst. Då skall försvaret blifva den mest omfattande utaf alla statens angelägenheter, blifva det universella folkintresset; och försvaret skall då växa sig starkt med hvarje lag, som undanrödjer en orättvisa, hvarje åtgärd, som lättar de smås bördor, hvarje åtgärd, som sprider bildningens ljus till dem, som sitta i mörkret, hvarje åtgärd, som, med vidgad rätt att taga del i afgörandet af samhällets angelägenheter, väcker känslan, der hon slumrar, stärker henne, der hon är svag, känslan af hvars och ens medansvarighet för det helas väl.

I det förslag vi hafva framställt — en naturlig utveckling af

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandī-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

den grundsats, konung Karl Johan angaf såsom rättesnöre för de Förenade Rikenas yttre politik — i detta förslag se vi och många med oss grundvalen för lösningen af den unionella tvisten, för vinnande af den endrägt mellan de båda folken på halfön, som skulle blifva en kraftigare försvarsåtgärd, än någon annan vi kunna vidtaga, mer betydelsefull än hvilken stegring som helst af försvarsbudgeternas slutsummor.

Det faller ju lätt i ögonen, att med neutralitetsgrundsatsens erkännande såsom för framtiden gällande statsmaxim den unionella tvistens hufvudpunkt skulle oändligt förenklas. Icke som skulle mina ärade medmotionärer och jag hysa den meningen, att vi dermed skola upphöra att hafva hvad man fortfarande skall kalla en utrikes "politik", eller ens att de internationella angelägenheterna skola få ett ringare omfång och en ringare mångfald än nu. Nej, tvärt om! Det ligger i sakernas naturliga gång, att den fredliga samverkan mellan nationerna, som i vårt århundrade, särskildt inemot vårt tidehvarf, tagit en utveckling, den der tillföre ingen kunde förutse, ja, endast en eller annan profetisk drömmare ana, såsom till exempel Anacharsis Clootz, preussaren, som blef fransman på den stora revolutionens tid — det ligger i sakernas naturliga gång, att denna utveckling kommer att fortgå. Den kommer att taga än mera vidgade proportioner, som det lika litet för oss, som nu lefva, skall vara möjligt att förutse, som det var möjligt för en äldre generation för mindre än femtio år sedan att förutse resultatet af det samarbete, den utveckling af andlig och materiel samfärdsel, som vi nu hafva inför våra ögon. Men med denna förklaring skall vår politik definitivt erhålla en annan karakter, egnad att undanrödja hvarje anledning till misstro på det ena eller det andra hållet.

I förra århundradet kunde en namnkunnig politisk författare, Bielfeld, skriva, att krigen gifvit upphof åt alla traktater, och traktaterna vore alla krigs källa; och något senare i samma århundrade skref en annan folkrättslärare, von Ompteda, att flertalet traktater vore fredsslut eller hade afseende på krig och fred. Huru har nu icke allt detta förändrats! Den oändligt öfvervägande mängden af de internationella aftalen har till föremål en samverkan för fredliga, gemensamt nyttiga ändamål, och när vi redan hafva sett, i hvilken grad denna — som jag nyss sade — andliga och materiella samfärdsel påkallar utvecklingen af en internationel privaträtt, så är dermed också öppnadt ett nytt område för internationella öfverenskommelser, om hvilkas slutliga mål det sannerligen icke är värdt att någonting förutsäga, men hvarom man visserligen nu såsom för ett half århundrade sedan kan — i likhet med den store rättslärde Anders Ørsted — hoppas, att de i vissa fall skola sammansluta nationerna till en verklig enhet. Denna sakernas utveckling vidkommer oss likasom alla andra små folk och stater, vidkommer oss lika väl som de stora nationerna, och detta, *detta* blefve uteslutande vår utrikespolitik. Det är den väg till fred mellan de förenade folken, som vi velat anvisa. Låtom oss icke längre erbjuda mäktiga grannar skådespelet af en mer och mer förbitrad endrägt angående formerna

för handläggningen af tvenne små staters utrikespolitiska ärenden, hvilka icke hafva något högre intresse än samfäldt försvar för samfäld fred.

Vi läsa hos historiens fader, att den persiske konungen Xerxes uppmuntrades af en af sina generaler, Mardonius, till eröfringskrig emot Grekland. Den persiske höfvidsmannen talade mycket föraktligt om grekerna, synnerligast för deras ständiga tvedrägts och fejders skull. De borde ju dock, sade han, när de talade ett och samma språk, genom härolder och beskickningar söka dämpa sina tvister på hvad annat sätt som helst än genom krig och örlog. För perserna — tillade han — som underkufvat så många folk och gjort dem till sina trälar, skulle det vara en ringa sak att underkufva de genom splittring försvagade grekerna.

Denna maning är icke förkastlig derför, att den uttalades för två tusen och några hundra år sedan. Men i stället för att förena oss mot *våra* perser och — såsom grekerna gjorde — komma spådomen på skam, bemöda vi oss att i stället komma på skam konung Oscar I:s ord till unge män och gamle män från de nordiska högskolorna, att "hädanefter är krig skandinaviska bröder emellan omöjligt."

Ingen, som noga följt de unionella förhållandena under de sista par årtiondena och de snabba förändringarna i åsichter och sinnesstämning bland de båda folken, ingen — vare sig i detta land eller i Norge — skall neka, att det förslag till en förberedande lösning af den unionella tvisten, som år 1884 voterades af denna kammare, skulle, om det också hade antagits af Första Kammaren och af regeringen, hafva förebyggt den sedan dess blott mer och mer förbittrade tvisten mellan de förenade folken och beredt rådrum till öfverenskommelse i ro och vänskap om en fullständig lösning. Ja, ingen skall bestrida, att äfven det förslag, som offentliggjordes den 4 november 1891, ännu då erbjöd en utväg till lösning. Man må då icke anse det för ett uttryck af förmätenhet, när jag vågar uttala den förhoppning, att i det förslag, som vi nu hafva framlagt, finnes åter igen en gång en terräng, på hvilken folken kunna mötas och lättare än någonsin förr uppgöra den tvist, som råder och rasar dem emellan. Vi hafva haft tillfälle att iakttaga under mindre än ett par decennier, huru tiden går ifrån oss, huru snabbt den löper då, när den har sådant sinne. Jag har haft många anledningar att göra och besinna samma iakttagelse från den stund, då jag för 40 år sedan af en unionel kris fördes in på den journalistiska banan. Jag ville bedja kammaren att, innan den fattar sitt beslut, kasta en återblick på den tidrymd, som förflutit sedan år 1859. Om kammaren det gör, skall den kanske besluta sig för att icke förkasta detta politiska testamente, att icke hålla det för alldeles värdelöst, ehuru det utgör en ringa mans kvarlåtenskap.

När Hans Christian Ørsted på de skandinaviska naturforskarnes andra möte i Köpenhamn 1840 talade om förening och samverkan af de nordiska folkens alla andliga krafter till hädfående af deras jembördighet med de stora nationerna i det allmänna kulturarbetet, tänkte han ock på denna jembördighets betydelse för den yttre sjelfständig-

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

heten. "Låt", sade han, "låt sex millioner skandinaver lägga sin kraft i en vågskål, och sannerligen, man skall icke finna den för lätt." Vi kunna nu säga: låt tio millioner skandinaver förena sina krafter till samverkan i fred för fredliga ändamål — vi skola då utgöra hvad jag vågar kalla en fredens stormagt; och huru skulle icke den förstärka den allians af fredstankar och fredsinflytelser, som har sin kärna och sitt centrum i de nuvarande neutrala staterna. Europa skulle dermed vinna en ny fredsgaranti.

Motionärernas framställning visar, hurusom de stora magterna sett och eftersträfvat en sådan uti den schweiziska neutraliteten liksom uti den belgiska. Tillåten mig att dertill lägga ett ytterligare vittnesbörd, som torde vara mindre känt. För nu femtio år sedan var den österrikiska regeringen — ännu några veckor före detta datum Metternichs regering! — benägen för eller, för att med säkerhet ej säga för mycket, skall jag säga icke främmande för tanken att afstå samtliga sina italienska besittningar, att afstå från sitt dominerande, frihetsfiendtliga inflytande i Italien, att medgifva samtliga italienska staters förening till ett statsförbund, mot vilkor att detta förbund, en ny stormagt, i likhet med Schweiz förklarades neutralt. Och hvarför denna neutralitet? "Derför", heter det i ett österrikiskt memorandum till lord Palmerston från våren 1848, "derför att Italiens neutralitet vore en vigtig garanti för Europas fred, som så ofta blifvit störd genom krig om besittningen af detta land."

Man ser i våra dagar den tanken tränga sig fram, att det blir de neutrala smärre staternas uppgift att utbilda regler, organ, former för en internationel rättsskipning. Då dessa stater ju skulle erbjuda förutsättningen af en fullständig opartiskhet, då de icke rivalisera med de stora magterna, med militärmagterna, hvilkas intressetvister ständigt hota världsfreden, så skulle kanske ofta nog dessas ömtålighet lättare underkasta sig en skiljedom, den der hade intet annat anspråk på att respekteras än skiljedomstolens obetviflade moraliska auktoritet samt utslaget billighet och rättvisa. Från en sådan domstol, en på förhand bestående domstol skulle mången anse sig gå mindre förödmjukad, när det ginge honom emot, än från en kompromissrätt, der mina kompromissarier stanna i minoritet emot den magts kompromissarier, med hvilken jag för någon tid sedan varit nära att råka i krig.

Gifves det väl ett högre mål för en ädel ärelystnad än att främja ett sådant fredens verk, tillkomsten af en internationel rättsskipning, som skulle sätta lag i stället för afgörelserna på slagfältet? "Den stat, som härutinnan tager ett fruktbarande initiativ", yttrar den belgiske senatoren Descamps i en nyligen utgifven skrift, "den stat, som härutinnan tager ett fruktbarande initiativ, skall, äfven om dess framgång blifver blott partiel, förvärfva den allmänna meningens stöd, folkens erkänsla och historiens hyllning."

Ett likartadt initiativ, icke ringare och dertill i många hänseenden förberedande för det nyss nämnda, till främjande af fredens rätt emot krigets så kallade rätt hafva motionärerna hemställt, att Riksdagen ville bedja Sveriges Konung att göra sig till målsman för. Vi

hafva velat, att Riksdagen skulle på folkets vägnar lägga detta initiativ i Konungens hand. Det skulle, såsom till sitt syfte oomtvistligt, icke kunna blifva föremål för misstro och ogynnsamma utläggningar, illa dolda under hopade loford. Mindre uppseendeväckande än jette-rikets enväldsherskares fredsmanifest, skulle denna åtgärd af den lilla statens konstitutionelle regent likväl få en plats sig tillerkänd i tideböckerna och icke äfventyra att mista den. Vi hafva visat, att detta initiativ står i samklang med de nordiska nationernas ärofullaste traditioner; vi hafva visat, att det vore en fullföljd af vår nuvarande Konungs faders och farfaders politik — det skulle beteckna en epok i de nordiska folkens historia.

En högt förtjent och frejdad svensk man, forskare i våra äldre, af krig uppfyllda häfder och förgångsman i vårt nyare politiska lif, skref i personalierna vid konung Oscar I:s begrafning, att den hädangångnes namn aldrig skall upphöra att med vördnad nämnas, så länge folken i tacksamma hjertan bevara *fredsälla* konungars minne. Den tanken går igenom denna lefnadsteckning — som blef ett äreminne, ehuru den hvarken hade äreminnets syfte eller anlitade dess medel — der går den tanken igenom denna minnesskrift, att endrügten mellan de skandinaviska folken och dessas yttre fred varit den hädangångnes högsta mål. Hvarför skulle det icke vara åt sonen förbehållet att kröna faderns och farfaderns verk och att vidga det till en ny fredsgaranti i vår af krigshot pinade verldsdel? Hvarför skulle det icke vara honom förbehållet, vara honom förunnadt, att en dag — må den vara fjerran — vid hans grift ljuder samma eftermäle.

Jag har, för att med någon grad af fullständighet anföra hvad jag haft på hjertat, icke kunnat undgå att trötta kammarens välvilliga och öfverseende tålmod. Jag ber om tillgift därför, och har nu blott att tillägga en anhållan, att kammaren ville bifalla motionärernas förslag.

I detta anförande instämde herrar *Wallis*,³ *Wavrinsky*, *Berg*, *David Bergström*, *Fjällbäck*, *Nyström*, *K. G. Karlsson* i Göteborg och *Nordin* i Sättna.

Härefter anförde:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve *Douglas*: Jag kan icke följa den ärade siste talaren i hans storpolitiska och statsrättsliga utredningar, men jag ber dock att få med några ord tillkännagifva min uppfattning i denna sak.

Jag har med stort intresse läst den motion, som i dag föreligger till behandling; och ehuru jag för ingen del kan erkänna riktigheten af motionens premisser, sådana de äro uttalade å motionens första sida, i dess första afsats, erkänner jag dock villigt den stora beläsenhet och grundlighet, som utmärker motionen, samt de många sanna och beaktansvärda tankar, den innehåller. Men längre kan jag icke gå. Ty när motionärerna på sid. 13 säga, "att vi hafva rätt att motse från de särskilda magterna ett erkännande af vår neutralitetsförklaring",

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandī-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

så är detta så till vida sant, som den internationella höfligheten nog torde fordra, att vi få emotse ett svar med tillkännagifvande, att vår deklaration har framkommit till sin adress; men då herrar motionärer sedan fortsätta: "detta erkännande, innebärande en förpligtelse att den respektera, är så till vida önskvärdt, som det gifver en högtidlig offentlighet åt en för framtiden bestående folkrättsgrundsats", synes det mig, att just häri ligger motionens svaga sida. Med den kännedom, jag tror mig ega angående de utländska staternas uppfattning af den skandinaviska neutralitetsfrågan, anser jag nemligen, att ett sådant meddelande om att vår deklaration kommit fram alldeles icke finge uppfattas såsom ett erkännande af, än mindre såsom en förpligtelse att under alla förhållanden respektera vår neutralitet, och minst af allt att ansvara för densamma. Vi skulle invagga oss i en falsk säkerhet, om vi deråt gäfvade en sådan tolkning; och likaledes skulle vi bedraga oss sjelfva, om vi ville uppfatta ett meddelande om att vår deklaration blifvit mottagen såsom ett dokument, genom hvilket förlänats "en högtidlig offentlighet åt en för framtiden bestående folkrättsgrundsats". Man kan och får icke deri lägga en sådan mening. Det blefve endast och uteslutande en *ensidig förpligtelse*, som vi åtog oss. Detta hafva också våra grannar i Danmark insett, och därför har deras folkrepresentation, då ungefär samma neutralitetsfråga der behandlades för omkring ett år sedan, inskränkt sig till att votera en dagordning, som i det närmaste sammanfaller med statsutskottets här gjorda hemställan. Och det slagets skandinavism vill jag för min del gerna vara med om.

Men för öfrigt kan jag icke komma till någon annan slutsats än den, att en nation, som njuter lyckan af, jag vill icke stöta den ärade siste talaren med att säga, ett afskildt läge, utan ett genom sina naturförhållanden någorlunda skyddadt läge, icke bör i öödan påbörda sig ensidiga förpligtelser, hvilka endast äro egnade att inskränka dess handlingsfrihet utan att medföra något praktiskt gagn. Vi hafva genom en åttioårig historia visat, att vi både vilja och kunna vara neutrala, och ett sådant faktiskt bevis gäller mycket mera än alla teoretiska deklamationer. Ingen förständig människa i landet tänker heller på att frångå den hittills följda politiken.

På grund af dessa skäl tillåter jag mig att hemställa om bifall till statsutskottets förslag, i hvilket regeringen för sin del skulle se ett stöd för sin hittills följda fredliga politik.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Efter det anförande, som vi nyss hört från statsrådsbänken, kunde egentligen ingenting mera vara att säga, men då jag deltagit i detta ärendes förberedande behandling inom statsutskottet, må det tillåtas mig att yttra några ord.

Det lär icke kunna bestridas och har icke heller af någon blifvit bestridt, att icke denna motion har en ganska stor betydelse. Denna betydelse har också enligt mitt förmenande fått sitt rätta uttryck i det förslag, som utskottet här afgifvit. Motionen är, som jag skulle vilja säga, välmenande, men det är icke alla välmeningar, som äro praktiska, och jag tror icke, att man alltid kan följa de väl-

menande personerna på hela den bana, som de vilja gå, utan man måste tillse, att det icke endast är välmenande, utan äfven nyttigt.

Här har man mycket klandrat utskottets motivering och den författare, som uppsatt motiveringen. Ja, mina herrar, enligt hvad jag kan förstå, är detta ingenting annat än en elakhet, ty det är icke motiveringens författare, som står för densamma, utan det är *utskottet*, och det veta de herrar, som angripit utskottet, hvarför de icke heller bort vända sig uteslutande mot författaren. Jag anser, att likaväl som man talat om att utskottet jollrat i motiveringen, kan man med lika stort fog säga från utskottets sida, att det var en massa joller i de yttranden, som vissa talare här haft, men som jag icke skall trötta kammaren med att besvara.

Här har äfven talats om att neutraliteten endast skulle gälla under den tid, som de nuvarande rättsförhållandena bestå, men skall neutraliteten icke räcka längre än det passar, är den ju icke permanent och har således ingen annan betydelse än nu för ögonblicket och den framtid, som vi kunna öfverskåda, eller alltså just detsamma som utskottet uttalat.

Samme talare klandrade också utskottets motivering, därför att "författaren" hade förbisett det, som i motionen sagts om en skandinavisk förening. Nej, jag ber om förlåtelse, utskottet har icke förbisett det, men utskottet har icke godkänt motionärernas uppfattning. I motionen står på flera ställen taladt om en skandinavisk fredsförening, men, mina herrar, hvad menas med en sådan? Är det meningen att vi äfven skola skydda hvarandra för öfvergrepp, så kunna vi i så fall vid en möjlig förveckling mellan Danmark och en annan stat komma i en ställning, som blefve för oss ödesdiger, och det är därför, som utskottet icke velat förorda en sådan skandinavism, som skall, så att säga, vara garanterad af Riksdag och regering.

Danmarks folketing och dess utrikesminister har gjort det bestämda uttalande, att danska folkets önskan är att under alla förhållanden få blifva neutralt, utan inblandning i andra staters tvister; och norska stortinget har gjort samma uttalanden.

I nu föredragna utlåtande har statsutskottet föreslagit Riksdagen att som sin äsigt uttala, "att svenska folkets bestämda och upprigtiga önskan är, att Sverige-Norge må allt framgent få lefva i fred, utan inblandning i andra staters angelägenheter eller tvister, samt att Riksdagen förväntar, att Kongl. Maj:ts regering allt fortfarande icke lennar något tjenligt tillfälle obegagnadt att söka öfvertyga utlandet om att Sverige-Norges sträfvan under en konflikt mellan andra stater uteslutande skall riktas på att upprätthålla de förenade rikenas neutrala ställning". Från statsrådsbänken hafva vi nu hört målsmannen för de förenade rikena Sverige-Norges utrikespolitik förklara, att den i utskottsbetänkandet uttalade äsigt äfven delas af regeringen, och då jag hoppas, att äfven Riksdagen skall godkänna denna framställning, har det syfte, som motionärerna önskat, äfven vunnits.

En annan talare klandrade utskottets motivering, därför att dess olika delar strede mot hvarandra. På ett ställe i motiveringen säges, att det är alldeles sjelfklart, att svenska folket vill lefva i fred med sina

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandina-
viska sta-
terna.*
(Forts.)

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

grannar. På ett annat ställe återigen säges, att en permanent neutralitet skulle kunna blifva till skada. Ja, mina herrar, detta har utskottet verkligen sagt och gjort det med afsigt. Enligt min tanke äro dessa båda uttalanden icke stridande mot hvarandra, utan två alldeles skilda saker.

Den satsen, att förhållandena äro sådana, att vi både vilja och hoppas, att vi skola få lefva i ständigt fred, antager jag, att hvarje svensk man skall gilla. Men oförutsedda förhållanden kunna inträffa. Om två främmande magter, t. ex. vår granne i öster och någon annan stormagt, skulle komma i fejd med hvarandra, och vår granne i öster vore färdig att infalla i vårt land, men likväl ej mot oss utfärdat krigsförklaring, skulle, om en annan magt ville komma och hjälpa oss och för att få en replipunkt i Östersjön önskade besätta Gotland och hafva kolupplag derstädes, vi vara tvungna att med vapenmagt köra bort den hjälparen från Gotland, i den händelse att vi hade förklarat oss ständigt neutrala, och detta vore väl något orimligt. Så länge krig icke är förklaradt mot Sverige, äro vi neutrala, men om så skulle hända, hvilket ingen neutralitetsförklaring hindrar, har en neutralitetsförklaring icke alls någon betydelse.

Det är således med full afsigt, som utskottet i sitt betänkande skrifvit, att det kan leda till skada att hafva förklarat en permanent neutralitet.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, men jag vill tillägga, att jag anser, att utskottets kläm säger allt hvad som behöfver sägas, och att jag tror, att den skall verka derhän, att svenska folket kan se, hvad svenska representationen och regeringen vill och hvilka deras afsigter äro i fråga om vår neutralitet och våra fredsförhållanden.

Det har slutligen yttrats af en talare, att författaren — för att nu icke säga utskottet — icke har reda på hvad neutralitet är. Om herrarne vilja läsa igenom början af utskottets motivering, skola herrarne der finna tydligt uttaladt, hvad neutralitet är, och jag tror icke, att man der skall kunna finna något, som strider mot den sedvanliga uppfattningen af hvad som menas med neutralitet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall till en början be att få inlägga en gensaga mot det brott mot "folkrättens lagar", hvartill en del talare gjort sig skyldiga under debatten, i det de tillåtit sig att anfälla en fullkomligt "neutral magt" — författaren till utskottets betänkande — som icke har möjlighet att här försvara sig. Jag vill därför öfverföra de befogade anmärkningar, som här blifvit framställda, på statsutskottet, i all synnerhet som vi ju också af en ledamot af statsutskottet hört, att han gerna vill ha dessa anmärkningar rigtade åt det hållet. Den statsutskottsledamotens anförande och detta utskottsbetänkande var i mångt och mycket så lika, att man skulle ha all anledning tro, att det är han, som författat betänkandet, om man ej visste, att så ej vore fallet. Efter det jag

gjort denna lilla anmärkning, skall jag be att få tillkännagifva min ståndpunkt uti denna fråga.

Jag har, som herrarne veta, skrivit under denna motion, men någon den ringaste ära af motionens tillkomst tillkommer icke mig. Då emellertid motionen är ett uttryck af hvad jag innerst i mitt hjerta tänker, och dessutom ett uttryck för hvad svenska folkets flertal i detta fall önskar, skall jag tillåta mig att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Jag vill särskildt framhålla, hvilken ofantlig skilnad det skulle vara, om de skandinaviska länderna och i främsta rummet vårt älskade fosterland, under fredens dagar gjorde ett bestämdt uttalande till stormagterna, att de vilja vara neutrala, emot om en dylik förklaring komme att göras vid ett eventuellt fredsbrott, i hvilket senare fall man skulle få den uppfattningen att vi vore fega, men i förra fallet att vårt land är en kristen stat, som icke vill krig och blodsutgjutelse.

Jag har ingenting emot hvad statsutskottet här säger, och det förtroendevotum, som utskottet ger vår regering, det har regeringen gjort sig förtjent utaf med den politik den hittills fört. Men hvad vore då naturligare, än att man i konsekvens dermed gjorde ett bestämdt uttalande i den riktning, som motionären här föreslagit. När jag säger motionären, så behöfver detta icke ge anledning till någon misstyding. Jag menar nemligen dermed herr Hedin, ty vi, som undertecknat motionen, hafva endast följt med honom och instämt i hans förslag.

Jag skall därför, som sagdt, tillåta mig att yrka bifall till herr Hedins motion, emedan jag tror, att klämman i densamma utgör ett uttryck för hvad det fredsälskande svenska folkets flertal i denna sak tänker.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få läsa upp det lilla stycke, med hvilket motionen börjar: "Åtskilliga omständigheter, bland hvilka några af de vigtigaste lära vara så allmänt kända, att både de och de öfriga här kunna förbigås, hafva under de senare årtiondena föranledt, att inom de tvenne stora stater, som äro våra grannar, den allmänna opinionen i den ena betraktar Sverige med misstro såsom sannolik fiende, i den andra åter anser sig hafva rätt att påräkna Sverige som bundsförvandt i ett blifvande krig mellan båda." Om en dylik uppfattning verkligen gör sig gällande, då vill jag såsom min öfvertygelse uttala, att vår regering icke har någon skuld dertill, utan att det beror på insinuationer och skriblerier uti åtskilliga in- och utländska pressorgan. Men om så sorgligt är, att dessa insinuationer och skriblerier hafva åstadkommit en sådan missuppfattning, har man allt skäl att vara motionärerna tacksam för att de genom sin motion gifvit statsutskottet tillfälle att föreslå Riksdagen ett så tydligt uttalande, som klämman innebär, hvarigenom Riksdagen får tillfälle att för sin del vederlägga dessa rykten. Dock fruktar jag, mina herrar, att en sådan åtgärd af Riksdagen ändock ej kommer att medföra all den nytta den borde, ty det få vi vara beredda på, att, fastän vi på detta sätt göra ett

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

alldeles tydligt fredsuttalande, så kommer det ändock i tidningar och på folkmöten att sägas, att då Riksdagen förkastat motionen, har den derigenom visat sig icke vara besjälad af fredliga känslor. Våra skäl, dem kommer man icke att taga vara på, utan det kommer nog att sägas hvad jag nyss nämnde. Men, mina herrar, det kan icke hjälpas. Vi stå här emellan alternativen att å ena sidan utsätta oss för en sådan ledsam misstyrdning och att å den andra sidan vidtaga en för fosterlandet skadlig åtgärd, och då få vi bära misstyrdningen. För öfrigt, hvart skulle vi komma, om vi vore rädda för misstyrdningar?

Jag sade, att ett bifall till motionen skulle vara skadligt för fosterlandet. Jag skall icke såsom skäl härför anföra några lärda folkrättsliga undersökningar, utan endast hålla mig till motionen själf.

På ett alldeles förträffligt sätt uppvisar motionären, hvilken fara en garanterad neutralitet för med sig, nemligen faran att den magt, som fått en sådan garanterad neutralitet, ställes under förmynderskap särskildt af stormagterna. Men på sid. 14 i motionen heter det: "Till och med skenet af en garanti och en falsk uttolkning, hvarigenom en garantibestämmelse inlagts i akter, som icke afsett något sådant, hafva varit farliga, emedan de tjenat till förevändning för en inblandning, som förnekat den garanterade eller förment garanterade statens sjelfständighet. Schweiz' neutralitet har icke blifvit garanterad af andra magter, men i lång tid har saken falskeligen så framställts, och under årtionden hafva på denna förvrängning af 1815 års neutralitetsakt grundats talrika, oförsynta, stundom af krigshot åtföljda interventionsförsök." Således, Schweiz' neutralitet är enligt motionen icke garanterad. Med hvad är den då? Ja, om författarnes af motionen mening upplyses i noten, der det heter, att man endast "formligen och autentiskt erkänt Schweiz' ständiga neutralitet". Schweiz har således enligt motionsförfattaren en *ständig, icke garanterad, men erkänd* neutralitet, och denna erkända neutralitet har ledt till dessa faror. Hvad är det nu motionen vill med afseende på Sverige?

Talaren på stockholmsbänken, den egentlige motionären, af hvilken vi nyss hört ett mycket intressant anförande, har visserligen deri sagt, att en permanent neutralitet icke behöfver vara erkänd. Ja, det är nog sant. Men motionens mening är i alla fall, att den skall blifva det. Ty på sid. 13 i motionen läsa vi orden — som för öfrigt redan äro anförda af hans excellens herr utrikesministern —: "Vi hafva rätt att motse från de särskilda magterna ett erkännande af vår neutralitetsförklaring; detta erkännande, innebärande en förpligtelse att den respektera, är så till vida önskvärdt, som det gifver" etc. Således, vår permanenta neutralitet skulle blifva erkänd. Men om nu Schweiz' erkända permanenta neutralitet leder till samma olägenheter som en verkligt garanterad neutralitet, hvarför skulle icke detsamma bli följden med vår? Jag frågar detta i all logiks namn. Och observerar man detta, finnes det också, att statsutskottets utlåtande icke så saknar logik, som man sagt, då statsutskottet på motionen tillämpat ett resonnement, som rör garanterad neutralitet.

Denna erkända permanenta neutralitet, hvarom här är fråga,

skulle således för oss medföra faran af ett förmynderskap. Och hvad skulle vi vinna derpå?

Äfven derom lemnar motionen upplysning. På sid. 14 heter det: "Garantien är stum, när det egna intresset ej talar. Om detta höjer sin röst, är den öfverflödig." — "Garantiens minsta fel är emellertid dess betydelselöshet." En garanterad neutralitet hjälper således icke enligt motionen, när det kommer till kritan. Skall då en erkänd neutralitet hjälpa bättre?

Vi skulle alltså genom att gå med på motionärernas förslag kasta oss i en fara för att vinna en fördel, som är fullkomligt problematisk, ja, som sannolikt icke alls skulle komma oss till del — allt enligt motionen själf.

Men hvad skulle vi förlora? Jo, vi skulle förlora en möjlighet att försvara vår sjelfständighet. Sådan kan situationen blifva, mina herrar, att under ett europeiskt krig det varder alldeles tydligt, att en af de krigförande magterna ämnar söka annektera vårt land eller en del deraf. Men då kunde det vara möjligt för oss att få hjälp af en bundsförvandt. Har emellertid Sverige förklarat sig permanent neutralt, så kan det icke utan att bryta sin egen förklaring söka denna hjälp.

Mina herrar! Jag sätter neutraliteten mycket högt. Jag anser neutralitetspolitiken vara den enda politik vårt land under normala förhållanden kan föra. Men neutraliteten är för mig icke ändamål, den är *medel*, medel för det högsta ändamål, som ett folk har, nemligen att bevara sin nationella sjelfständighet. Och då således denna permanenta neutralitet i ett fall — låt vara blott i ett fall — kunde blifva till fara för vår sjelfständighet, anser jag icke, att man skall utsätta sig för en sådan fara, helst fördelen helt enkelt är illusorisk.

Men, mina herrar, äfven om denna permanenta neutralitet skulle innebära en fördel, finnes det dock en omständighet i motionen, som gör, att jag måste anse, att motionen icke kan antagas. Och det är, då det i motionens kläm heter, "att Kongl. Maj:t behagade snarast inleda förhandlingar angående aftal mellan Sverige, Norge och Danmark om en samfäld deklaration" etc.

Sveriges och Norges grundlagar, mina herrar, de kända med afseende på yttre politiska angelägenheter endast ett Sverige-Norge, som mot utlandet är en enhet. Men här är Norge stäldt till Sverige i samma förhållande som Danmark till Sverige. Skulle detta förslag gå igenom, skulle således underhandlingar inledas mellan de tre magterna, Sverige, Norge och Danmark.

Men huru skall detta gå till? När Sverige underhandlar med en främmande magt, är det den svenska utrikesministern, som leder underhandlingarna. Skulle nu Norge få en egen utrikesminister för att å dess vägnar effektuera dessa förhandlingar? Det enda normala och lagliga sätt, hvarpå saken skulle kunna försiggå, vore, att svenska Riksdagen anmodade regeringen att öppna en dylik underhandling, att Norges storting likaledes anmodade regeringen att inleda en sådan; och att sedermera förhandlingar börjades mellan Sverige-Norge å ena sidan och Danmark å den andra. Det är det enda lagliga sättet.

*Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)*

Angående
neutralitets-
förklaring af
de skandi-
naviska sta-
terna.
(Forts.)

Den förut citerade talaren hemställde, huruvida Andra Kammaren ville stå fast vid hvad den uttalat till förmån för neutraliteten år 1894. Jag är alldeles öfvertygad, att Andra Kammaren det vill, men att den anser det nog, att det skett genom den då antagna grundlagsförändringen.

Men jag vädjar till Andra Kammaren om den vill stå fast vid något annat, om den icke vill stå fast vid hvad den mer än en gång förklarat, nemligen om den anser unionens hela *raison d'être*, hela berättigande vara, att Sverige och Norge gent emot utlandet stå såsom en enhet. Skulle kammaren nu antaga motionens kläm, hade nemligen kammaren frånträdt denna ståndpunkt. Det hoppas jag, att kammaren icke skall göra; och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till statsutskottets betänkande.

Herr Petersson i Boestad: Herr grefve och talman! Mina herrar! Jag är vän af neutralitetssaken, men med detsamma tror jag, att de orden ej kunna jäfvas, som lyda: "Då en stark beväpnad bevarar sitt hus, så blifver det i frid, som han eger". —

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Jag skall endast be att få till protokollet antecknad, att jag yrkar afslag å statsutskottets hemställan och bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för förstnämnda proposition. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 150 ja mot 62 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 74, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjetta hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till aflöningar och öfriga utgifter vid Ultuna landbruksinstitut, dels ock Kongl. Maj:ts proposition angående slutliga organisation af nämnda institut.

Punkten 1.

Ordet begärdes af

Herr Fredholm, som yttrade: Herr talman! Mot statsutskottets nu föreliggande utlåtande har jag för min del icke någon väsentlig anmärkning att göra, i synnerhet som utskottet föreslagit, att den utaf utskottet tillstyrkta ökning i anslaget för landbruksinstitutet vid Ultuna måtte uppföras på extra stat. Detta anser också jag vara önskligt icke blott ur den synpunkt, utskottet angifvit, eller att visshet ännu icke vore vunnen, om de nu ifrågasatta anordningarna skulle blifva förmånliga för undervisningen eller ej, utan äfven och i hufvudsak därför, att Kongl. Maj:t uti den i ämnet aflättna propositionen icke iakttagit, hvad på senare tider annars alltid plägat iakttagas vid ifrågasatta lönereregleringar för embets- och tjänstemän vid dessas uppförande på ordinarie stat, nemligen att förknippa åtnjutandet af lönen med åtskilliga vilkor, exempelvis att tjänstemännen skola för framtiden vara underkastade förändrad tjänstgöringsskyldighet, att ordinarie tjänsteinnehafvare icke får med tjensten förena annan tjänst å rikets, Riksdagens och kommunens stat, och att han skall vara underkastad de förändrade vilkor med afseende å pensionering, hvilka möjligen framdeles komma att gifvas. Dessa af mig nu omnämnda vilkor upptogos senast sistlidet år i förslaget om patent- och registreringsverkets uppförande på ordinarie stat. Då Kongl. Maj:t således icke i den af Kongl. Maj:t i förevarande fråga aflemnade proposition iakttagit att uppställa dessa vilkor, anser jag ensamt detta vara tillräckligt skäl att uppföra det nu ifrågavarande ökade anslaget på extra stat.

Utskottet anför såsom skäl härför endast det, att derigenom skulle möjliggöras en förnyad pröfning af frågan om ämnesgrupperingen mellan lektorer och adjunkter, förnämligast med hänsyn till läroämnena fysik och mekanik samt maskin- och byggnadslära. Om man går igenom stadgandena för Ultuna landbruksinstitut, finner man, att fysik och mekanik med flera andra ämnen äro att betrakta såsom grundläggande ämnen, under det att maskinlära och byggnadslära hänföras till hufvudämnena. Nu är det ju uppenbart, att, om några ämnen böra handhafvas af lektorer, så är det *hufvudämnena* och icke de grundläggande ämnena. Dessa senare må nu vara huru viktiga som helst ur vetenskaplig synpunkt, så är det ju i alla fall gifvet, att vid ett tillämpningsläroverk sådant som Ultuna landbruksinstitut, der det icke är fråga om att bibringa eleverna vetenskaplig

utbildning, den största vigten måste läggas på tillämpningsämnen, och därför böra ock de tillämpningsämnena, som der förekomma och äro att såsom hufvudämnen anses, företrädesvis handhafvas af lektorer. Så har man äfven nu velat gå till väga, ehuru väl man, i enlighet med landtbruksstyrelsens mening, föreslagit att från den lektor, som skall undervisa i maskinlära och byggnadskonst, öfverflytta det sistnämnda ämnet till adjunkten i fysik och mekanik. Detta anser jag emellertid vara ett illa valdt sätt att fördela undervisningsämnen, ty byggnadsläran omfattar icke, såsom man skulle kunna tro, endast husbyggnadslära, utan äfven *fältbyggnadslära*, och denna senare är för landtbrukarne af allra största betydelse. Den omfattar nemligen afdikning, dränering, ängsvattning, invalling, vattenafledning, vatten-tilledning, m. m. På grund häraf torde således detta läroämne få anses vara af beskaffenhet att böra handhafvas af en person, som deråt egnat andra studier än blott universitetsstudier. Nu kan man visserligen icke neka till, att den lektor, som skulle föreläsa i maskinlära och byggnadslära, finge mycket att göra, därför att så vidtomfattande läroämnen blifvit sammanfattade under en disciplin, och kunde man därför på något sätt minska hans arbete, vore det i högsta grad önskligt. Detta anser jag, att man skulle kunna göra derigenom, att man fritoge honom från en af de skyldigheter, som honom enligt nu gällande stadgar åligger, nemligen att föreläsa om grunderna för fältmätning och afvägning, likasom ock från skyldigheten att ensam leda elevernas öfningar i fältmätning, ritning och i uppgörandet af kostnadsförslag. Det vore en *naturlig* fördelning af läroämnen, om man förlade undervisningen i fältmätning och afvägning till den adjunkt, som föreläser i tillämpad matematik och fysik. Derför anser jag, att denna del af undervisningen bör på honom öfverflyttas. I samband dermed borde på honom äfven öfverflyttas det tidsödande göromålet att leda öfningarne i fältmätning och afvägning. Vidare skulle adjunkten kunna åläggas att biträda den förenämnda lektorn vid ritöfningarne, som måste i första rummet ledas af den, som föreläser i sjelfva hufvudämnet. Ordnares saken på detta sätt skulle en ganska stor lättnad kunna beredas lektorn i hans magtpåliggande befattning. Dessa mina åsikter har jag icke velat underlåta att nu framhålla, enär man af utskottets utlåtande finner, att utskottet, i likhet med mig anser, att ämnesfördelningen bör undergå förnyad pröfning.

Med utskottet kan jag dock icke instämma i hvad utskottet der-efter säger eller att utskottet "håller före, att vid inträffande ledigheter eller eljest, derest förhållandena sådant föranleda, läroämnen böra kunna emellan de särskilda lärarebefattningarna fördelas på sätt lämpligast kan befinnas."

Då denna fråga förevar vid 1891 års riksdag, tillät jag mig framhålla, att det just hade varit denna godtyckliga fördelning af läroämnen emellan lärarne, som förut hade så menligt inverkat på undervisningen vid institutet. Också var det *just detta* förfarande, som förnämligast föranledde tillsättandet af landtbruksläroverkskomitén år 1882. Jag vill nu visserligen icke alldeles bestrida, att icke tillfälligtvis förhållanden kunna gifvas, då vederbörande icke böra vara

förhindrade att i förenämnda hänseende vidtaga åtgärder af *öfvergående* beskaffenhet. Mot ett sådant tillvägagående har jag för min del ingenting att anmärka. Men fastslås det — såsom det gjordes i den kongl. propositionen år 1891 — som princip, att Ultunastyrelsen eller vederbörande skulle ega befogenhet att fördela läroämnena efter som dem lämpligast synes, då är hela omorganisationen af läroverket förfelad.

Med afseende slutligen å de besparingar i utgifter, som man bör vara angelägen om att göra, då det ju alltid varit knapp tillgång på medel att tillgodose undervisningens kraf, synes det mig verkligen, som man skulle kunna, på sätt jag framhöll och utförligt motiverade vid 1891 års riksdag, nedsätta rektorns arfvode från 2,000 kronor till något mindre belopp. Tager man nemligen i betraktande den rektors verksamhet, som åligger den lektor vid Ultuna landtbruksinstitut, hvilken tillika är rektor derstädes, skall man utan tvifvel finna den icke vara af mer omfattande beskaffenhet, än att rektor mycket väl bör kunna åtnöjas med mindre arfvode än en adjunktslön.

Herr talman, jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos jemväl.

§ 6.

I ordningen dernäst förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 75, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag för till- och ombyggnader m. m. vid akademiska sjukhuset i Upsala.

*Angående
till- och om-
byggnader
m. m. vid
akademiska
sjukhuset i
Upsala.*

I punkten n:o 51 af åttonde hufvudtiteln i den till innevarande års Riksdag aflättna proposition angående statsverkets tillstånd och behof hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till fyllande af den summa, som beräknats för till- och ombyggnader samt dermed förbundna förbättringar vid akademiska sjukhuset i Upsala i hufvudsaklig öfverensstämmelse med framlagda ritningar och förslag, bevilja ett anslag af 293,835 kronor och deraf på extra stat för år 1900 anvisa 150,000 kronor.

*

På anförda skäl hemställde utskottet, att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må såsom bidrag till kostnaderna för till- och ombyggnader samt dermed förbundna förbättringar vid akademiska sjukhuset i Upsala, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet omförmälda ritningar och förslag, bevilja ett anslag af 201,188 kronor och deraf på extra stat för år 1900 anvisa ett belopp af 150,000 kronor; dock under vilkor

Angående
till- och om-
byggnader
m. m. vid
akademiska
sjukhuset i
Upsala.
(Forts.)

att från Upsala läns landstingsområde för enahanda ändamål beviljas 200,000 kronor antingen såsom anslag eller, efter öfverenskomelse med Upsala universitet, i form af räntefritt lån;

att sedan för sjukvården användts dels de inkomster, öfver hvilka sjukhuset nu disponerar, och dels de afgifter, som landstingsområdet enligt ofvan omförmälda, af landstinget antagna kontraktsförslag är skyldigt erlägga, staten och landstinget till täckande af derutöfver gående kostnader för vården af sjuke från landstingsområdet bidraga med hälften hvardera; samt

att landstinget för underhåll af sjukhusets byggnader lemnar ett årligt bidrag af 1,000 kronor.

Häremot hade reservation afgifvits af herr *K. A. Kihlberg*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts i förevarande ämne gjorda framställning.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst anförde

Herr Kihlberg: Herr talman! Mina herrar! Såsom kammarens ledamöter hafva förnummit, har jag i denna fråga afgifvit reservation mot utskottets hemställan. Anledningen härtill är den, att statsutskottet afprutat det i den kongl. propositionen äskade belopp med omkring 93,000 kronor. Jag skall nu tillåta mig att med några ord skärskåda denna afprutning och dermed förenade vilkor samt påvisa, hurusom denna afprutning och dessa vilkor enligt mitt förmenande innebära detsamma som afslag å den kongl. propositionen.

Utaf utskottsbetänkandet framgår, att såväl statsutskottet som alla andra myndigheter, hvilka förberedande behandlat denna fråga, erkänt nödvändigheten utaf att Upsala akademiska sjukhus tillbyggdes och förändrades för att komma i ett för den medicinska undervisningen vid universitetet nödvändigt och tidsenligt skick. Således synes det, som i förevarande fall nödvändigheten af denna till- och ombyggnad icke blifvit af någon myndighet bestridd. Vidare har det framlagda förslaget också blifvit af statsutskottet godkänt, äfvensom de för utförande af detta förslag erforderliga penningebelopp. Men likväl har nu statsutskottet föreslagit en afprutning af det belopp, som erfordras för att få detta sjukhus i tidsenligt skick, nemligen en afprutning af 93,000 kronor, och hänvisat till Upsala läns landsting, som efter utskottets förmenande borde, utom hvad landstinget genom dess beslut år 1895 beviljat, äfven åtaga sig denna ökade utgift. Nu torde herrarne litet hvar känna till att Upsala läns landsting har sin sjukvård förenad med Upsala akademi. Akademien har åtagit sig att bestrida den landstinget åliggande sjukvårdsskyldigheten, och landstinget har därför till det nuvarande sjukhuset lemnat ett bidrag af något öfver 42,000 kronor. Nu har denna sjukhusfråga under många år stått på dagordningen under Upsala läns landstings förhandlingar, emedan man länge insett nödvändigheten af att försätta sjukhuset i ett tidsenligt skick. Denna nödvändighet har likväl varit mera i ögonen fallande ur *universitetets* synpunkt, ty den nuvarande sjuk-

vårdsanstalten har icke kunnat fylla den uppgift, som måste ställas på densamma för att på ett tillfredsställande sätt tillgodose undervisningen vid de medicinska institutionerna vid universitetet.

För att utreda, i hvilken mån Upsala läns landsting borde bidraga till den gemensamma kostnaden för den nu föreslagna om- och tillbyggnaden, ha komitéer varit tillsatta, uti hvilka komitéer universitetet och landstinget haft lika många ledamöter. Efter många års parlamentering har slutligen landstinget medgifvet att öka sitt bidrag till den sjukvårdsskyldighet, som dock universitetet långt förut åtagit sig, med ytterligare något öfver 107,000 kronor, eller således tillsammanslagdt 150,000 kronor.

Med den kännedom, jag har om meningarna inom landstinget, finner jag mig fullt öfvertygad, att landstinget, som endast motvilligt ingått på beslutet af år 1895, icke skall vilja åtaga sig den stora tillökning i detta anslag, som här af statsutskottet föreslås. Ty redan med det anslag, som nu beviljats, hafva flere inom landstinget varit mindre belättna och ansett, att det äfven med endast detta anslag skulle hafva varit fördelaktigare att taga sjukvården i sin egen hand och sålunda upplösa samhörigheten med akademien, men då denna samhörighet för akademien och de medicinska studierna är nödvändig, för att den medicinska fakulteten skall hafva material för sin undervisning, har landstinget velat vara tillmötesgående så långt som det kunnat.

Såsom skäl för sitt förslag har statsutskottet anført, att Upsala landsting i allt fall har billigare kostnader för sin sjukvård än öfriga län, och deraf dragit den slutsats, att Upsala läns landsting borde bidraga jemväl med de af utskottet föreslagna 93,000 kronor. Ja, det är sant, att man kan komma till en sådan uppfattning, om man ser saken från blott ekonomisk synpunkt. Men om det också i hvarje fall ur ekonomisk synpunkt blir fördelaktigare för landstinget att hafva sjukvården gemensam med universitetet, så kan det dock å andra sidan icke bestridas, att denna förening jemväl medför vissa olägenheter, som det visserligen icke är lätt att beräkna i penningar, men som dock äro af betydelse och hvilka landstingets ledamöter måste taga i betraktande. En af dessa olägenheter är den, att den ekonomiska förvaltningen af sjukvården icke handhafves af landstinget, utan helt och hållet ligger i universitetets hand. Dessutom, utan att jag dermed vill säga, att icke de universitetslärare, som bestrida läkarevården vid sjukhuset, äro kompetenta och dugliga såsom läkare, kan man likväl icke antaga annat, än att läkarevården i och för sig blir bättre i de län, der öfverläkaren vid lasarettet har till sin hufvudsakliga lifsuppgift att sköta de sjuka, som der intagas. Men vid akademiska sjukhuset åter är det så, att dess föreståndare är i första rummet akademisk lärare och först i andra rummet sjukhusläkare. Dessutom, mina herrar, är det icke så synnerligen angenämt för de sjuka att vara under behandling, under det att en professor, som är öfverläkare vid sjukhuset, demonstrerar öfver sjukdomen. Det kan icke vara behagligt för de sjuka att åhöra dessa demonstrationer, liksom det heller icke är behagligt att tänka, att dessa sjuka i viss mån ut-

*Angående
till- och om-
byggnader
m. m. vid
akademiska
sjukhuset i
Upsala.
(Forts.)*

Angående
till- och om-
byggnader
m. m. vid
akademiska
sjukhuset i
Upsala.
(Forts.)

göra ett experimentalfält för de medicine kandidater, som vid sjukhuset få sin första praktiska erfarenhet. Detta är förhållanden, som landstingets ledamöter hafva beaktat, och därför hafva de icke ansett sig kunna lemna så stora bidrag till denna gemensamhetsinrättning, som skulle krävas, om landstinget sjelft finge denna institution i sin hand. Jag vet också, att landstinget är villigt att offra större summor för sjukvården än de, som nu erbjudas, om det får sjukvården helt och hållet i sin egen hand.

Nu har utskottet sagt, att kostnaderna för landstinget i sådant fall skulle så betydligt öfverstiga hvad som nu begäres, att landstinget icke skulle kunna tänka på att sjelft taga sjukvården om hand. Det är kanske dock icke så lätt för statsutskottet eller kammaren att bedöma detta, utan de, som handhaft denna angelägenhet, torde bättre hafva reda på den. Utom detta sjukhus i Upsala finnes ett i Enköping, och det blir nog oafvisligen nödigt, äfven om detta akademiska sjukhus åtager sig den landstinget åliggande sjukvården, att uppföra äfven ett nytt sjukhus för den norra delen af länet med dess talrika befolkning, som dessutom är koncentrerad kring de derstädes befintliga stora industriella verken. Genom dessa anordningar torde behovet af en så dyrbar sjukhusinrättning i Upsala, som utskottet förmodat, icke vara så trängande för länet.

Det kan deremot icke bestridas, att den föreslagna om- och tillbyggnaden för den medicinska undervisningen vid universitetet är en verklig lifssak. Det gäller dessa institutioners vara eller icke-vara att få denna om- och tillbyggnad till stånd, men den är också hufvudsakligen behöflig för undervisningen vid universitetet för att åt denna bereda tidsenliga kliniska anordningar och undervisningslokaler, hvaremot den icke är af så stor betydelse för länets sjukvård.

Att jag icke är ensam om denna min mening, att landstinget redan nu har beslutit lemna ett så stort bidrag, som man rättvisligen kan fordra af detsamma, framgår också af den kongl. propositionen. I det uttalande, som göres af akademiska konsistoriet, heter det nemligen å sid. 30 i utskottets betänkande: "Till stöd för denna sin framställning hade konsistoriet anført, att, om den nu förberedda öfverenskommelsen mellan landstinget och universitetet komme att träda i kraft, landstinget iklädde sig uppoffringar och förpligtelser, som ungefärligen motsvarade de fördelar för dess sjukvård, som landstinget kunde genom sjukhusets utvidgande och ombyggande vinna." Då sålunda de personer och de institutioner, som handhaft denna fråga och bäst torde kunna bedöma saken, kunnat ena sig om storleken af universitetets och landstingets bidrag, och att den af landstinget erbjudna summan af något öfver 107,000 kronor är i öfverensstämmelse med en rättvis fördelning, så förefaller det mig egendomligt, att statsutskottet efter den motivering, som här anförts och som endast består i en jemförelse med kostnaderna för sjukvården i andra län, kan säga, att landstinget bör bidraga med ytterligare 93,000 kronor. Jag är alldeles viss om att landstinget icke kan gå in på dessa vilkor.

Onsdagen den 3 Maj.

Då det emellertid är nödigt icke endast för Upsala universitet, utan på visst sätt för hela landet, att det oeffterrättlighetstillstånd vid det akademiska sjukhuset, som redan fortfarit allt för länge, så snart som möjligt blir afhjelpat, torde det icke vara rådligt att uppskjuta denna sak ännu längre, och på grund häraf får jag yrka bifall till den kongl. propositionen.

*Angående
till- och om-
byggnader
m. m. vid
akademiska
sjukhuset i
Upsala.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Mallmin* och *Björck*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Claëson: Herr grefve och talman, mina herrar! Statsutskottet har i sitt afgifna utlåtande vitsordat, att den föreslagna om- och tillbyggnaden af det akademiska sjukhuset i Upsala är behöflig, och mot den föreslagna planen har utskottet icke heller haft något att erinra. Såsom kammaren behagade finna såväl af den kongl. propositionen som af utskottets betänkande, har meningen varit att åstadkomma byggnadsanslaget genom sammanskott från tre olika håll, nemligen så, att universitetet skulle tillskjuta 61,000 kronor — det är allt, hvad man ansett, att universitetet skulle mäga med — att vidare landstinget skulle, såsom den ärade talare, som nyss hade ordet, nämnde, lemna ett bidrag af cirka 107,000 kronor, och att slutligen staten skulle binda vid sitt ben återstoden, cirka 293,000 kronor. Nu har utskottet ansett, att Upsala läns landsting kommit för billigt ifrån denna sak och att landstingets bidrag bör väsentligen ökas. För min del har jag verkligen trott, att det föreslagna beloppet kunde anses skäligt, men om jag också skulle hafva misstagit mig derutinnan, så förefaller det mig dock, såsom om de af statsutskottet nu föreslagna villkoren kanske äro något stränga emot landstinget. Och vi hörde nyss af den ärade talaren på upplandsbänken, att ställningen inom landstinget till äfventyrs är sådan, att landstinget icke vill gå in på detta ökade bidrag, utan då hellre tager sjukvården sjelfständigt i sin hand, med andra ord, bryter den gamla gemenskapen emellan universitetet och länet. Det blefve för universitetet en mycket bekymmersam situation, som då skulle uppkomma, i ty att en stor del af det kliniska material, som nu användes för undervisningen, nemligen patienterna, i sådant fall komme att intagas icke på universitetets sjukhus, utan på länets särskilda sjukhus, och denna omständighet skulle naturligtvis utöfva en mycket ogynsam inverkan på den medicinska undervisningen.

Jag vågar dock hysa den förhoppningen, att landstinget skall finna med sin fördel förenligt att ingå på de föreslagna villkoren, men tillåter mig i allt fall att fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att denna sak icke allenast har en ekonomisk sida, utan att det också är mycket viktigt, att genom Riksdagens beslut den kliniska undervisningen i Upsala icke blir försämrad.

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman, mina herrar! Vid behandlingen af detta ärende i statsutskottet kunde man helt naturligt icke undgå att anställa jemförelser angående den proportion, hvori

*Angående
till- och om-
byggnader
m. m. vid
akademiska
sjukhuset i
Upsala.
(Forts.)*

utgifter för ifrågavarande sjukvårdsanstalt skulle utgå från staten och från landstingsområdet. Då jag säger staten, inbegriper jag naturligtvis deri äfven universitetet, ty beträffande utgifter för detta ändamål kan man icke betrakta universitetet och staten annat än som ett. Om man tar kännedom om Upsala läns landstings utgifter för sjukvård, så finner man dem vara i jemförelse med andra läns förhållanden och utgifter i detta hänseende så ofantligt gynsamma, att man måste se till, om icke rättelse derutinnan kan och bör vidtagas. Så vidt jag vet, är Upsala läns landstings ställning i detta afseende enastående, och man kan ej dölja för sig, att den berott derpå, att detta landsting har universitetets sjukhus inom sitt område, samt att universitetet eller staten gjort så stora utgifter för sjukhuset och lemnat landstinget så billiga vilkor, som det varit fallet.

Då sjukhuset för några år sedan ombyggdes för stor kostnad, lemnade landstinget dertill ett bidrag af allenast inemot 43,000 kronor. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle landstinget nu betala ytterligare 107,000 kronor. Tillsammans skulle landstinget då komma att för denna dyrbara sjukhusinrättning betala 150,000 kronor, och för detta belopp skulle landstinget erhålla 170 sjuksängar. Nu har det talats om att landstinget icke hölle på gemenskapen med universitetet, utan kunde vilja ordna sin sjukvård oberoende af universitetets sjukhus. Emellertid har landstinget nu betingat sig ett sängantal af 170, och om man ser efter, hvad landstingets kostnad efter Kongl. Maj:ts förslag skulle utgöra, finner man, att det blir omkring 882 kronor för hvarje sjuksäng. Nu vet man, att nu för tiden, om man skall bygga sjukhus efter nuvarande fordringar i hygieniskt och andra afseenden, den minsta kostnad, som kan ifrågasättas, är 3,000 kronor för sjuksäng, och då har dock ej tagits hänsyn till kostnaden för utrustning, utan endast till sjelfva byggnaden och dess inredning. Om Kongl. Maj:ts förslag bifölles, skulle Upsala läns landsting slippa ifrån med 882 kronor för sjuksäng. Jag anser, att man härigenom skulle göra orätt mot andra län i riket, det kan jag icke gå ifrån. Efter hvad statsutskottet nu föreslagit, skulle landstinget betala in alles 243,000 kronor, 200,000 kronor nu och ungefär 43,000 kronor förut, och detta innebär, att länet skulle betala 1,429 kronor för sjuksäng, d. v. s. icke ens hälften af hvad en sjuksäng skulle kosta länet, i fall det skulle uppföra eget sjukhus. Jag ber att få fästa herrarnes synnerliga uppmärksamhet härpå, att enligt statsutskottets förslag länet icke skulle betala hälften af hvad ett sjukhus skulle kosta, om ett särskildt sådant uppfördes, och detta, ehuru härvid icke tagits hänsyn till utrustningen, såsom sängar, filter och allt annat, som tillhör ett sjukhus. Skulle detta läggas till, kommer man upp till ett belopp af 4,000 kronor för sjuksäng, hvadan landstingets kostnad enligt statsutskottets förslag icke skulle uppgå till stort mera än en tredjedel deraf. Jag tror icke, att någon kan säga, att detta är så orimligt begärdt.

Hvad som gör, att Upsala läns landsting kan intaga en så bestämmdt afvisande hållning, är naturligtvis tanken på att staten måste uppehålla den medicinska undervisningen i Upsala och anordna en

klinisk anstalt för denna undervisning. Jag kan ej finna det annat än orätt af landstinget att ställa sig på en sådan ståndpunkt.

I Lund har man ej gått till väga på detta sätt, utan sedan det blef föreskrifvet i vårt land, att landstingen skola omhändertaga sjukvården, har Malmöhus läns landsting åtagit sig kostnaden för alla om- och tillbyggnader vid Lunds akademiska sjukhus och äfven betalat hvart enda öre af den årliga driftkostnaden, så att staten icke under de sista tjugu åren haft någon kostnad för detta sjukhus.

Nu sade den förste ärade talaren, att det kan vara obehagligt för de sjuke, då läkarne komma in på sina ronder och hålla föreläsningar eller demonstrationer. Men så vidt jag hört af erfarenheten från Lund, der det tillgår på samma sätt som i Upsala och der det är ett stort sjukhus — jag bor mycket nära Lund och har förbindelser med sjukhusets direktion — så tycka de sjuka om dessa föreläsningar, det blir omvexling och förströelse för dem, och de veta, att de blifva ordentligt skötta. I Lund har åtminstone icke försports något klander härutinnan. Derför vågar jag säga, att man begagnar denna omständighet mera såsom svepskäl än såsom verkligt skäl.

För öfrigt erbjuder Stockholms stads förhållande till serafimerlasarettet en god jemförelse med Upsala läns landstings ställning till akademiska sjukhuset i Upsala. Stockholms stad har betalat 244,600 kronor till serafimerlasarettet mot rättighet att erhålla tvåhundra sjuksängar. Det blir väsentligt mera, än statsutskottet nu ifrågasatt. Dessutom betalar Stockholm emellertid 20,000 kronor årligen till driftkostnaden. Och man vet, att Stockholm ändock ytterligare underhåller flera sjukhus för sitt behof. Sålunda, om man jemför landstingets ställning med Stockholms stads, så finner man, att den förra är förmånligare. Och ändå större blir olikheten, om man jemför med förhållandena i Lund, hvilket jag dock tycker, att man bör kunna göra.

Då sålunda statsutskottets förslag icke på minsta sätt är till Upsala läns landstings nackdel; då detta förslag innebär en billig jemkning mellan Upsala läns inbyggare och rikets öfriga inbyggare; och då det icke kan vara rätt, att dessa sistnämnda skola bekosta utom sin egen sjukvård äfven Upsala läns invånares sjukvård, så skall jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de derunder gjorda yrkandena blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 7.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ett till allmänna läroverket i Kalmar beviljadt lån, blef af kammaren godkändt.

*Angående
till- och om
byggnader
m. m. vid
akademiska
sjukhuset i
Upsala.
(Forts.)*

Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.

§ 8.

På föredragningslistan fans derefter upptaget statsutskottets utlåtande n:o 77, angående anläggning af en centralverkstad för reparation af lokomotiv för mellersta och södra Sveriges statsbanor.

Med bifall till hvad Kongl. Maj:t i sådant hänseende uti statsverkspropositionen föreslagit, hemställde utskottet i förevarande utlåtande, att Riksdagen, till påbörjande af anläggning vid Örebro af en centralverkstad för reparation af lokomotiv, må för år 1900 å riksstatsens sjetta hufvudtitel anvisa 350,000 kronor.

Vid utlåtandet hade fogats reservation af herrar *E. Fränckel*, *S. G. von Friesen*, *S. O. Nylander*, *Persson* i Stallerhult, *Ivar Månsson*, *Larsson* i Mörtlösa, *Ericsson* i Ofvanmyra och *J. A. Sjö*, hvilka ansett, att utskottet under närvarande förhållanden bort afstyrka Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr Sjö: Vid genomgåendet af jernvägsstyrelsens utlåtande, intaget i den kongl. propositionen, finner man, att det motiv, som der anförts, för att en verkstad skall förläggas till Örebro, är, att verkstäderna i Göteborg skola flyttas. Men gifvet är, att, om Göteborgs verkstäder skola flyttas, de först måste nedrifvas. Och hvarför en verkstad skall nedrifvas och flyttas, för att en ny verkstad skall uppföras, därför ha icke alls framlagts några skäl. Jag har därför icke kunnat inom utskottet biträda ifrågavarande förslag. Jag har icke funnit med ett enda ord angifvet, hvarför Göteborgs verkstäder skola nedtagas och flyttas, om icke just därför, att en verkstad skall uppföras i Örebro — derom har i allt fall icke lemnats bestämdt besked. Vidare har jernvägsstyrelsen yttrat, att verkstäderna vid Liljeholmen och i Malmö ej kunna utvidgas, men ej heller derom har styrelsen sagt mera, än att det ej kan ske.

Nu har Kongl. Maj:t på jernvägsstyrelsens hemställan föreslagit Riksdagen att bevilja 500,000 kronor för uppförande af en reparationsverkstad i Örebro och att deraf anvisa 350,000 kronor för nästa år. Under den resa, som statsutskottets afdelning företagit ned till de platser, som ansetts kunna komma i fråga vid anläggandet af en ny verkstad, Motala och Örebro, frågade jag med anledning deraf en af de jernvägstjenstemän, som medföljde på resan, om det skulle vara möjligt att uppföra verkstaden för 500,000 kronor. "Nej," svarade han, "det går säkert till två à tre millioner kronor." Då gjorde jag den frågan, om icke, då det gälde en statsutgift på två à tre millioner kronor, jernvägsstyrelsen och Kongl. Maj:t bort framhålla detta för Riksdagen och framlägga ett något så när detaljeradt förslag. Detta ärende kan ju ej jämföras med byggande af banvaktsstugor eller stationshus, i fråga hvarom förslagen väckas slumpvis, och det är klart, att det ej kan göras annorlunda. Men då det är fråga om att

uppföra nya verkstäder och att borttaga verkstäder på annat håll, så anser jag, att Riksdagen bör få veta skälen därför. Men af den lemnade utredningen framgår ingenting annat, än att vid Örebro finnes en lämplig plats för anläggning af verkstad. Men jernvägsstyrelsen säger på samma gång, att också en bra plats finnes vid Motala, och den tillägger, att denna plats har den fördelen, att staten der har ett vattenfall. Vi besågo detta vattenfall, när vi voro der, och funno, att det var utmärkt. Der kan säkert erhållas ofantligt mycken kraft icke allenast för verkstadens behof, utan äfven för andra ändamål. Enligt mitt förmenande kan man erhålla icke allenast belysning för stationen, utan äfven kraft för verkstadens drivande till det stora omfång, den behöfver. Detta är sannerligen icke så litet värdt. Då vi icke hade någon utredning angående denna sak inom afdelningen, der frågan först behandlades, gjordes framställning derom, att en utredning skulle åstadkommas om hvad detta vattenfall kunde lemna i hästkrafter och hvad det kostade att genom byggnad tillgodogöra sig denna kraft. Vi gingo in med en framställning till jernvägsstyrelsen, och på denna framställning är det vi fått denna enligt mitt förmenande ofullständiga utredning, som föreligger. I detta utlåtande säger den ingenjör, som varit der, att man i det ena af honom angifna fallet skulle få 190 hästkrafter för en kostnad af 210,000 kronor. Beräknar jag 4 % ränta på dessa 210,000 kronor, blefve det dock ett betydligt öfverskott årligen till underhåll, och vinst af 10,600 kronor; och då man vet, att dessa byggnader uppföras af sten och jern, är det klart, att det icke skall blifva så stora kostnader för underhåll. I senare fallet ställer saken sig så, att det blefve en vinst på 15,600 kronor, om man beräknar, såsom denne ingenjör gjort, hvarje hästkraft till 100 kronor. Man skulle nemligen kunna få enligt den senare beräkningen icke mindre än 315 hästkrafter; och det är sannerligen icke litet värdt.

Så har framställt den frågan i afdelningen och utskottet, om man icke kunde utvidga Tomtebodas verkstad. En fackman, nemligen en af reservanterna, generalkonsul Fränckel, som sysselsatt sig med jernvägar, verkstäder och dylikt, snart sagdt, under hela sitt verk-samma lif, har förklaradt, att Tomteboda kan utvidgas, så att vi slippa bygga ny verkstad och rifva ned den nuvarande verkstaden i Göteborg. Och jag grundar min åsigt i detta fall också derpå, att Riksdagen redan i år har medgifvit, att denna station skall få större jordområde sig tillägnadt, nemligen i lägenheten "Ingenting." Genom att der företaga en utvidgning skulle man kunna undvika den ofantligt stora kostnaden för aflöning af maskindirektör och befäl, som man måste anskaffa, om man förlägger den nya verkstaden till Örebro eller annorstädes. Jag vet, att man derpå skall svara, att t. f. chefen för generalstaben redan 1893, då det ifrågasattes, att Tomtebodas verkstad skulle komma till, uttalade sig deremot. Dertill var det ock, som 1893 års Riksdag afslog en då af Kongl. Maj:t gjord framställning och begärde bättre utredning. En sådan lemnades ock två år derefter, 1895, om jag icke missminner mig, och då godkände Riksdagen förslaget och förlade verkstaden till Tomteboda utan att

*Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.
(Forts.)*

*Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.
(Forts.)*

fästa vidare afseende vid hvad t. f. generalstabschefen yttrat. Alltså hafva icke allenast Riksdagen, utan jernvägsstyrelsen och Kongl. Maj:t godkänt, att reparationsverkstaden skulle förläggas till Tomteboda, och de af t. f. chefen för generalstaben framställda betänkligheter hafva för dem icke haft någon nämnvärd betydelse.

Nu har utskottet, som herrarne sett, uttalat sig mot att förlägga verkstaden till Motala, därför att der icke skulle finnas tillräckligt jordområde. Men herrarne se af en utlagd tryckt skrift, att i närheten af det utmärkta vattenfallet en staten tillhörig jordkomplex med 390 tunnlands areal finnes. Jag hemställer, om det icke kan vara tillräckligt utrymme för uppförande icke allenast af verkstad, utan äfven af bostäder och allt hvad som erfordras i detta hänseende.

Vidare invänder utskottet, att det vore en landsväg, som behöfde läggas om. Ja, det är verkligen en liten väg; men det blefve kanske en kostnad på 100 kronor. Det är ett nonsens att ens tala derom.

Jag hoppas för min del, att, när ett nytt förslag i detta ämne framkommer till Riksdagen, det må finnas bättre utredt, än hvad detta är. Skulle åter ett förslag framkomma i den riktning, som inom utskottet framhållits, att nemligen Tomteboda verkstad skulle utvidgas derhän, att vi sluppe bygga en ny verkstad, skulle derigenom sparas ofantligt mycket icke allenast i byggnadsväg, utan äfven i afseende på aflöning af befäl. Man finge då se, hvad skäl jernvägsstyrelsen haft för förslaget att rivna ned och flytta Göteborgs verkstäder.

Jag yrkar, herr talman, afslag å utskottets hemställan.

Herr Nordström i Stockholm: Det föreliggande förslaget om en reparationsverkstads anläggande har framkallats af ett oafvisligt behof med afseende på möjligheten att uppehålla trafiken på statens jernvägar. Då vi tala om denna reparationsverkstad, måste vi hafva klart för oss, att det är fråga icke om en vagnreparationsverkstad, såsom i Tomteboda, der vagnar målas, tapetseras och revideras, utan om en *maskin*verkstad, der lokomotiv skola undergå en grundlig reparation. Vi ega nu tre verkstäder af detta slag söder om Ånge, nemligen en i första, en i andra och en i tredje distriktet. Af dessa må först nämnas den vid Liljeholmen. Man behöfver blott gå dit och taga platsen i betraktande för att genast märka, att tillgängligt markområde der för utvidgning absolut saknas. Verkstaden är redan utbyggd på pålar i sjön. Vill man fortgå på detta sätt med utbyggnader i sjön, så går det måhända, men också endast under den förutsättningen. Vidare hafva vi en lokomotivreparationsverkstad i det tredje distriktet, i Malmö. Den ligger inklämd mellan statsjernvägarnes och de enskilda jernvägarnes spår; der fins ingen möjlighet alls till utvidgning. Jag har här kartor och ritningar, som tydligt visa, att så är förhållandet. Vidare hafva vi en verkstad i Göteborg. Den kan lika litet som de andra båda utvidgas. Det är emellertid icke i och för sig äsyftadt, att den skall flyttas, och det står icke heller i utlåtandet, att så vore meningen. Det är endast en möjlighet, att så skulle kunna komma att inträffa i sammanhang med ordnandet af Göteborgs station. I det

förslag, som föreligger till sådant ordnande, är plats fortfarande afsedd för verkstaden, ehuru på annat ställe inom det nya stationsområdet. Men för den händelse, att af en eller annan orsak en indragning af göteborgsverkstaden skulle komma i fråga, fins det en möjlighet att utvidga den tilltänkta verkstaden i Örebro, så att verksamheten vid Göteborgs verkstad kunde flyttas dit.

Det antal kilometer, våra lokomotiv tillryggalägga, har på senare tider stigit enormt. Sedan år 1896 har det ökats från 16,700,000 till mer än 22 millioner, hvartill det i år beräknas. Detta gör, att de lokomotiv, vi nu hafva, tillryggalägga i medeltal 40,000 kilometer, under det att det normala är omkring 28,000. Hvad kan en sådan öfveransträngning betyda? Jo, deraf framkallas naturligtvis behof af oftare påkommande revision och reparation. Och skulle dessa arbeten icke kunna utföras något så när hastigt, utan lokomotiv, som måste repareras, få stå och vänta, så kan icke trafiken uppehållas så, som inbyggarne i landet kunna hafva rätt att fordra; det är sålunda de, som blifva lidande. Med hvarje år, som går, utan att förhållandena i ifrågavarande hänseende blifva bättre, försämras ställningen i afseende på trafikförmågan hos jernvägarne. Det är sålunda ett tvingande behof ur trafiksynpunkt, att någonting åtgöres.

Den ärade talare, som senast hade ordet, sade, att han hört, att verkstaden skulle komma att kosta millioner eller betydligt mycket mera än de 500,000 kronor, som här stå uppgifna. Ja, verkstäderna äro ju afsedda att efter hand eller periodvis tillbyggas och blifva mycket större, än det nu föreliggande förslaget angifver. Man har begärt 500 tusen kronor till uppförande af en verkstad, som skulle kunna hafva 20 lokomotivplatser. När den sedan blifvit fördubblad och triplerad, hvilket kommer att ske först efter många år, då har värdet kommit upp till den summa, som den ärade talaren antydde. Det, som nu skall byggas, är beräknadt att ej kosta mer, än hvad här i utlåtandet är angifvet.

Det har varit tal om den plats, der den nya verkstaden borde ligga, och det har rådt tvekan mellan Motala och Örebro. I Motala fins det, enligt hvad som här på grund af den i dag utdelade skriften har blifvit påvisadt, ett ganska stort område. Jag vill icke bestrida, att det är ganska stort, men i planering o. s. v. komme detta område, om det till sin hela omfattning, d. v. s. inklusive Bondebacka, skulle användas, att kosta mycket mer än området i Örebro, som är nästan alldeles slätt, har en mycket god byggnadsgrund och är lätt tillgängligt på alla sätt.

Jag skall icke inlåta mig på åtskilliga saker, som blifvit anförda till förmån för den ena eller andra platsen. Jag vill blott fästa uppmärksamheten på en omständighet, nemligen att i Örebro kan man icke blott få en centralverkstad för reparation af statens jernvägars lokomotiv, utan der, i hjertat af Sverige, kan man äfven upprätta en depöt, hvarest — i händelse af krig — vår rullande materiel kan sammanföras. Till Örebro leda jernvägar från alla håll. Dit kan man komma från söder på Hallsbergsbanan, från vester på Svartåbanan, som står i förbindelse med nordvestra stambanan och derigenom

*Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.
(Forts.)*

*Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.
(Forts.)*

med Bergslagernas jernväg åt andra håll; till Örebro kan man vidare komma från Stockholm på Vesterås—Bergslagens jernväg, och dit kommer den nya Kryllobanan att föra. Det är således en verklig knutpunkt för en hel mängd af jernvägar, dit vår rullande materiel har lätt att komma, och der den kan uppställas och förvaras. Der är således platsen för en central reparationsverkstad. Till Motala kan man deremot icke komma på jernväg från mer än två håll, nemligen från Hallsberg och från Mjölby. Detta är en mycket vigtig omständighet, som talar till förmån för Örebro.

Den utredning, som ingenjör Richert lemnat angående tillgången på kraft i Motala, visar, att med den vattentillgång, som för närvarande fins, skulle icke Dufvedals fall, som är det största, räcka till för hela det behof, verkstäderna skulle ha, när de blefve triplerade. Det skulle väl räcka till nu, men icke i framtiden; och man får väl tänka litet längre än blott för stunden. Dufvedalsfallet skulle dock få en tillräcklig kraft, derest Vetterns yta blefve reglerad, så att medelvattenståndet i Motala ström kunde skötas och vara temligen konstant. Men det är — tycker jag — en ganska vidtutseende plan, denna att reglera Vetterns yta.

För verkstadens förläggande till Motala skulle erfordras ett betydligt större utlägg af Riksdagen än för verkstadens förläggande till Örebro. Der har man tillgång till ett med den nyaste tidens hjälpmedel försedt och efter den nyaste tidens uppfinningar utrustadt elektricitetsverk med tillräcklig vattentillgång, som kan för rimligt pris tillhandahålla för verkstaden erforderlig kraft.

I Örebro fins dessutom lättare tillfälle att skaffa bostäder åt den personal, som erfordras, än det fins i Motala. Det är ju alldeles gifvet, att i Motala kan det byggas; och det kan ju hända, att det blir den enskilda spekulationen, som också kommer att göra det. Men i Örebro finnes redan tillgång till nödiga bostäder, enligt hvad som är uppgifvet.

Hvad som i utlåtandet är sagdt om mattillgången, att den skulle vara sämre i Motala än i Örebro, skola vi icke tala om; det är ingenting, som inverkar, tänker jag. Mattillgången torde nog vara lika bra på det ena som på det andra stället, efter hvad jag hört.

Utän tvifvel har, såsom jag redan nämnt, Örebro högst väsentliga såväl tekniska som andra företräden framför Motala. Af de samtal i ämnet, jag haft med strateger, har jag hört, att just en sådan centraldepöt för de svenska jernvägarne, som här är ifrågasatt, bör ligga så skyddad som möjligt. Om verkstaden förlägges till Motala, kan en rask fiende, som går in i Bråviken, på 24 timmar genom ett kavalleridetachment ha tagit hela verkstaden med dess förråd. Detta kan icke bli händelsen, om verkstaden lägges i Örebro. Jag vill icke inlåta mig vidare på dessa strategiska funderingar, men jag ville nämna åtminstone denna sak, som blifvit mig meddelad från militärt håll.

Hvad nu återigen beträffar, att för verkstaden skulle behövas så synnerligen mycket dyrbart befäl, tror jag icke, att det skulle blifva fallet. Det fins i Kristinehamn stationerad en maskiningeniör, och han har en liten verkstad för små reparationer under sin tillsyn.

Denne maskiningeniör skulle mycket väl kunna förläggas till Örebro under maskindirektören i distriktet. Någon särdeles större tillökning i den maskin-tekniska tjänstemannacorpsen skulle därför antagligen icke behöfva komma i fråga.

Här har blifvit sagdt, att den föreslagna verkstaden skulle kunna läggas vid Tomtebodas, derför att der redan verkstäder funnes. Men dessa äro afsedda för reparation af *passagerarevagnar* och äro verkstäder af helt annan art och beskaffenhet än verkstäder för reparation af lokomotiv, d. v. s. än en maskinverkstad. Vidare förutsätta de stora planer, som nyligen äro utarbetade af teknici från alla länder angående omdaning af stationstörnhållandena här i Stockholm, användningen af utrymmet vid Tomteboda och Ingenting till något helt annat än den nu ifrågasatta verkstaden.

Funnes det icke någon bättre plats än den i Motala, skulle jag således visserligen kunna vara med om den. Men då jag är fullt öfvertygad om att platsen i Örebro är i alla hänseenden från jernvägens synpunkt bättre, tvekar jag icke alls att bestämdt rösta för denna plats och får sålunda yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Henricson: Herr greve och talman, mina herrar! Jernvägsstyrelsen har i skrifvelse af den 21 november 1898 framhållit behofvet af en utvidgning af dessa reparationsverkstäder, och den föregående talaren har nyss sagt, att det är ett oafvisligt behof, att så kommer att ske — ett förhållande, som jag på intet sätt vill bestrida. Men hvad som ger mig anledning att säga några ord, är en jemförelse, som jernvägsstyrelsen tillåtit sig göra mellan de två orter, som äro nämnda, nemligen Örebro och Motala. Här står i detta fall: "Visserligen har styrelsen låtit sig angeläget vara att för fullständig utrednings skull äfven granska förhållandena vid andra centrala orter" — det är, sedan det är taladt om Örebro — "och hade styrelsen dervid fäst sin uppmärksamhet äfven på Motala, som vid granskningen befunnits vara den enda plats utom Örebro, hvilken för ändamålet erbjöde följande afsevärda fördelar, nemligen:

1:o) behöfligt jordområde med god byggnadsgrund, tillhörande staten och ej för annat statsändamål taget i anspråk samt dessutom stort nog äfven för framtida utveckling af anläggningen;

2:o) riklig vattentillgång och vattentransportväg i närheten;

3:o) tillgång på bostäder åt arbetarne utan byggnadsföretag från statens sida;

4:o) riklig tillgång på lifsförnödenheter; samt

5:o) möjlighet att erhålla elektrisk drifkraft.

Vid jemförelse mellan Örebro och Motala hade nu utrönt, att, hvad punkterna 1:o) och 2:o) anginge, de båda orterna kunde anses likställda. Jag tillåter mig härvidlag göra blott en liten anmärkning. Här har blifvit sagdt under punkt 2), att de ifrågasatta båda platserna skulle vara likställda i afseende å vattentransportväg. För min del trodde jag, att Göta kanal hade större omfång och betydelse än Hjelmare kanal. I detta fall anser jag derför Motala vara väsentligt öfverlägset Örebro. För det tredje anser jernvägsstyrelsen, "att, i

*Angående
anläggning
af en central
verkstad för
reparation af
lokomotive.
(Forts.)*

*Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.
(Forts.)*

fråga om tillgång till bostäder och lifsförnödenheter, Motala vore väsentligt underlägsset Örebro." I afseende å bostäder kan jag icke tänka mig, att Örebro har något öfverflöd. Det är ju ett samhälle, som är stadt i rask utveckling, och i sådana brukar icke finnas öfverflöd på bostäder. Det fins nog lika bra plats att bygga nya sådana i Motala som i Örebro. Ett mycket stort område, som tillhör staten, ligger nära Motala; det är uppgifvet till nära 30 tunnland, enligt hvad det meddelats mig.

Hvad beträffar tillgången på lifsförnödenheter, hafva vi nyss hört ett erkännande, att de båda städerna dervidlag kunde vara fullt likställda.

Sedan komma vi till den sista punkten, som talar om möjligheten att erhålla elektrisk drifkraft. Det erkännes också, att i Motala finnas vattenfall, som staten eger, men det framhålles, att det blir alldeles för dyrt att för detta ändamål tillgodogöra sig dessa vattenfall. Ja, det kan jag icke bedöma, men det är egendomligt, att enskilda personer kunna finna med sin fördel förenligt att taga vara på vattenkraften för att tillgodogöra sig den. Må härmed vara huru som helst; jag tror, att äfven samma fördel i detta hänseende erbjudes i Motala som i Örebro.

Här har framhållits, att i Örebro skulle man kunna erhålla elektrisk kraft, för ändamålet förhyrd från enskildt bolag; och beräknad efter dess allmänna taxa, hvaruti dock någon nedsättning borde kunna betingas för statens ifrågavarande förbrukning, skulle den årliga kostnaden för verkstadens kraftbehof utgöra 6,450 kronor för 60 hästkrafter, och om man skulle komma upp till 250 hästkrafters förbrukning — som man tänker sig — skulle det årligen kosta 25,000 kr. Men nu har, såsom herrarne sett, på våra banker blifvit utlagd en skrift, af hvilken man kan inhemta, att en enskild person i Motala, hvilken eger ett elektricitetsverk, erbjuder sig att lemna den erforderliga kraften för 75 kronor per hästkraft och per år. Detta skulle göra en besparing af i förra fallet 1,950 kronor och i senare fallet af 6,250 kronor.

Jag tror således, att i de hänseenden, som här blifvit nämnda, Motala är fullt jemnställdt med Örebro och i vissa afseenden öfverlägsset. På grund af dessa förhållanden anser jag, att en närmare utredning af saken är behöflig, och jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr Pegelow: Med anledning deraf, att herrar reservanter yrkat afslag å Kongl. Maj:ts proposition och sålunda tyckas hafva den öfvertygelsen, att det icke förefinnes någon brådska med anläggandet af den här ifrågasatta verkstaden, vill jag först yttra några ord om behofvet af en sådan.

Jag ber då först att få framhålla den betydliga skilnaden mellan reparationsbehofvet af ett lokomotiv och en vagn. Om jag underlåter att reparera en vagn, så blir följden endast den, att passagerarne få resa i en mindre snygg vagn. Likartadt är förhållandet, om sidoluckorna på en godsvagn äro trasiga, o. s. v. Vagnen förfares visser-

ligen hastigare, om den icke blir vederbörligen underhållen, men den kan gå i trafiken, och det hela blir endast en kostnadsfråga, ty reparationen blir relativt dyrare, om reparationsarbetet försummas. Men hvad lokomotiven beträffar, är det helt annorlunda. Om man icke i rätt tid kan reparera ett lokomotiv, är detta trafikodugligt och måste tagas ut. I fall ett lokomotiv, som blifvit levererad i år, har löpt sina hundra tusen kilometer, är det icke för trafiksäkerheten tillåtet, att detta lokomotiv användes vidare. Om man då icke har resurser att reparera det, måste det ställas undan. Deruti ligger skillnaden mellan behofvet af att reparera en vagn och ett lokomotiv.

Frågan är då, om det förefinnes något behof af anläggningar för reparationer af lokomotiv. Generaldirektören för statens jernvägar har redan yttrat några ord härom, och jag ber att få tillägga några.

Under åren 1893—1898 har antalet lokomotivkilometer ökats med icke mindre än 68 %, men antalet lokomotiv har ingalunda ökats i samma proportion, utan det större arbetet har — såsom också generaldirektören framhöll — åstadkommits derigenom, att de nu använda lokomotiven ansträngas mera, de löpa nemligen nu 40,000 kilometer om året, då de förut endast löpte 29,000 kilometer. Men reparationsbehofvet är icke proportionellt emot lokomotivens antal, utan emot det arbete, som de uträtta. Följaktligen skola nu 68 % mera reparationer af lokomotiv utföras än år 1893. Huru ställer det sig då med verkstadsresurserna? År 1893 hade vi 57 platser för reparationer af lokomotiv, och nu finnas vid statens jernvägar 67, alltså en tillökning af 18 %. Nu skall man kanske säga, att år 1893 fans ett öfverskott på reparationsresurser. Jag vill icke nu närmare ingå på den frågan, men jag tror, att det åtminstone icke var något öfverflöd i det afseendet. Af detta torde i alla händelser framgå, att nu måste resurserna vara i yttersta grad ansträngda. Ett uppskof med denna sak ett år kan icke förefalla att vara så mycket, men herrarne måste komma i häg, att en sådan verkstad bygges icke på ett eller två år och att således, om uppskof eger rum, verkstadens färdighygande först skulle kunna ske om tre år. Deraf kan emellertid följden blifva, att den redan nu otillräckliga drifkraften blir ännu otillräckligare och att anskaffningen af lokomotiv måste forceras, om de skola kunna sköta trafiken. Det är således icke flyttningen eller nedrivandet af göteborgsverkstaden, som framtvingar anläggandet af denna verkstad, utan detta behof förefinnes i alla händelser. I fall på grund af ombyggnad af Göteborgs station verkstades behöfver nedrivnas, är det väl antagligt — fastän planer derom ännu icke föreligga — att i Göteborg endast kommer att byggas en mindre verkstad för de s. k. löpande reparationerna, under det att de större reparationerna komma att förläggas till den nya verkstaden.

Då nu frågan är att öka reparationsresurserna, har man två medel att välja, att antingen utvidga en redan befintlig verkstad eller bygga en ny. Chefen för statens jernvägar har meddelat, att de nu befintliga verkstäderna äro belägna på sådana platser, att man icke lämpligen kan utvidga dem. Detta är ett skäl, hvarför man ej bör

*Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.
(Forts.)*

Angående
anläggning
af en central-
verkstad för
reparation af
lokomotiv.
(Forts.)

göra det. Det andra skälet är, att med den omfattning, som statens jernvägstrafik erhållit, blir det så många s. k. stora reparationer, d. v. s. genomgående reparationer af panna och maskinen i öfrigt, att det är med fördel förenadt att sammanföra dessa reparationsarbeten till en centralverkstad, der man kan inrätta sig med alla de maskinerier, som erfordras för att bedriva dessa arbeten på ett fullt rationellt och billigt sätt. Att göra sådana storartade anordningar på hvar och en af de mindre verkstäderna är naturligtvis icke förenligt med god ekonomi. Jag skall nämna ett exempel på, huru stor skillnaden kan vara. Bockningen af en viss pannplåt kostar med de resurser, som nu finnas, 80 à 100 kronor, under det att man med hydrauliska maskiner gör samma sak för en kostnad af 5 à 10 kronor. Detta blott ett exempel i förbigående. Således anser jag det vara fullt klart, att en centralverkstad bör anläggas.

Frågan är då, *hvar* denna centralverkstad skall ligga. När det är fråga om verkstäder, talas om de strategiska skälen för deras förläggande till den ena eller andra platsen. Jag är icke militär och kan icke förstå den saken, men så mycket synes mig vara klart, att om de strategiska skälen med afseende å verkstäder skola hafva någon giltighet, skall det väl vara, när det är fråga om anläggandet af en större centralverkstad för jernvägarne. I alla händelser har här icke varit på tal några andra platser än Örebro och Motala. Jag tror, att jag måste gifva den näst föregående talaren rätt, att skulle jag endast hålla mig till de skäl, som i statsverkspropositionen äro omnämnda, skulle det förekomma mig ungefär likgiltigt, om den nya verkstaden förlades på den ena eller andra af de två ifrågasatta platserna. Såsom jernvägsman — och såsom herrarne känna, är jag en af staten oberoende jernvägsman, så att mitt tal icke behöfver vara färgadt på grund deraf — skulle jag, äfven om Örebro och Motala vore fullkomligt jemnställda och till och med om Motala i afseende å lifsmedel, bostäder och dylikt vore något bättre stäldt än Örebro, alldeles gifvet välja Örebro som plats för centralverkstaden. En verkstad der skulle — som också här har blifvit framhållet från stockholmsbänken — göra skäl för namnet *centralverkstad* på grund af de olika linier, som löpa in dit. Jag vill också tillägga, att om det är fråga om en hopdragning af materiel, finnes vid Hallsbergs station, som endast är 25 kilometer aflägsen från Örebro, också plats för uppställning af materiel.

Jag ber till sist att få säga ett par ord om kraftfrågan, hvilken det talats och skrifvits så mycket om. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att när det är fråga om en jernvägsverkstad, som skall sysselsätta omkring 1,000 man, är kostnaden för drifkraft i förhållande till allt annat så obetydlig, att äfven om drifkraften skulle kosta 20 à 30 kronor mera per hästkraft på ett ställe än på ett annat, spelar det ingen stor rol. En annan sak är, om det är fråga om anläggande af en karbidfabrik, der alltsammans är beroende på drifkraften, som skall göra kalciumkarbiden till acetylengas. Men vid en jernvägsverkstad är denna fråga af mycket underordnad betydelse.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Nyström*.

I anseende till den framskridna tiden blef, då ännu åtskilliga talare anmält sig för yttrandes afgifvande, den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande uppskjuten till i afton kl. 7, då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,25 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böss.
